

**HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ**

Memet ŞAHAN
Yüksek Lisans Tezi
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

AĞRI – 2017
(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

Memet ŞAHAN

HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİMİNDE MATERYAL
KULLANIMINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

AĞRI-2017

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU danışmanlığında, Memet ŞAHAN tarafından hazırlanan bu çalışma/...../..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından.
.....Anabilim Dalı'nda
.....tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : **İmza:**

Jüri Üyesi : **İmza:**

Jüri Üyesi : **İmza:**

Jüri Üyesi : **İmza:**

Jüri Üyesi : **İmza:**

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

...../...../.....

Doç. Dr. Faruk KAYA

Enstitü Müdürü

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri “ adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18/05/2017

Memet ŞAHAN

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	ii
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	iii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖN SÖZ.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	6
1.5. Varsayımlar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. İlkokul ve İlkokulun Önemi.....	8
2.2. İlkokul ve Hayat Bilgisi Dersi.....	8
2.2.1. Hayat bilgisi dersinin tanımı ve kapsamı.....	8
2.2.2. Hayat bilgisi dersinin amacı ve önemi.....	12
2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Tarihçesi.....	14
2.3.1. Türkiye’de hayat bilgisi geleneği.....	16
2.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretimi.....	20
2.5. Öğretim Ortamında Kullanılan Materyaller.....	22
2.6. Hayat Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Materyaller.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırmanın Modeli.....	33
3.2. Evren ve Örneklem.....	33
3.3. Verilerin Toplanması.....	35
3.4. Verilerin Analizi.....	36

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	37
----------------------------------	-----------

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	53
5.1. Sonuçlar.....	53
5.2. Öneriler.....	56

KAYNAKÇA.....	57
----------------------	-----------

EKLER.....	62
-------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ.....	64
----------------------	-----------

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
HAYAT BİLGİSİ DERSİ ÖĞRETİMİNDE MATERYAL KULLANIMINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

Memet ŞAHAN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

2017, 64 Sayfa

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU

Yrd. Doç. Dr. Ömer YILAR

Yrd. Doç. Dr. Duygu TÜRKOĞLU

Bu araştırma ilkokul Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımı ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırma nitel araştırma yöntemlerine göre yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ilinde ilkokullarda görevli sınıf öğretmenleri, örneklemi ise, Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, anket ve mülakat soruları kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formunun birinci bölümünde; öğretmenin kişisel bilgilerine yönelik 4 adet soruya yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise; öğretmenin kullanmış olduğu materyallere ilişkin 11 adet soruya yer verilmiştir. Araştırmada kullanılan mülakat soruları ise 7 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Araştırmada 195 sınıf öğretmenine anket uygulanmış ve 16 sınıf öğretmeniyle de görüşme yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımının etkililiğine inandığı, kullanılan materyallerin dersi anlamayı kolaylaştırdığı ve derse odaklanmayı artırdığı sonucu elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hayat Bilgisi Dersi, İlkokul, Materyal, Sınıf Öğretmenleri

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
TEACHERS' OPINIONS ON MATERIAL USE IN LIFE SCIENCE
TEACHING
Memet ŞAHAN
Thesis advisor: Assistant Professor Doctor Murat ÇALIŞOĞLU
2017, 64 Pages
Jury: Assistant Professor Doctor Murat ÇALIŞOĞLU
Assistant Professor Doctor Ömer YILAR
Assistant Professor Doctor Duygu TÜRKOĞLU

This research is conducted with the aim of determining the opinions of the class teachers regarding the use of material in Life Science lesson teaching on the 1st, 2nd and 3rd grades of primary schools.

The research is conducted according to qualitative research methods. The universe of the research is constituted by primary school teachers in Gaziantep province in 2015-2016 academic year. The sample of the research consists of class teachers working in primary schools in Şahinbey district of Gaziantep province. Personal information form, questionnaire and semi-structured interview form are used as the data collection tool in the research. In the first part of the questionnaire used as data collection tool; four questions about the teacher's personal information are included. In the second part, 11 questions about the materials that the teacher used are included. The semi-structured interview form used in the research consists of 7 open-ended questions. In the study, a questionnaire is applied to 195 class teachers and 16 class teachers are interviewed. Descriptive analysis and content analysis methods are used in the analysis of the data obtained in the research.

In the research, it is found that the class teachers believes that the use of materials is effective in teaching Life Science lesson, that the materials used makes the teaching better and increases the students' focus on the lesson.

Key Words: Life Science Lesson, Primary School, Material, Primary School

ÖNSÖZ

Materyal kullanımı ve tasarımı konusunda yapılan bir çok araştırma incelenmiş, Hayat Bilgisi alanında bu konu ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hayat Bilgisi alanında yapılmış çalışmaların azlığı nedeniyle, hem de çalışılan konular arasında materyal kullanımının olmaması, özellikle de Hayat Bilgisi alanında materyal kullanımına ilişkin çalışmanın olmaması nedeniyle böyle bir çalışma uygun görülmüş ve bu bakımdan yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bu araştırmanın konusunu ilkokulda görev yapan sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımı ile ilgili görüşleri oluşturmaktadır. İlkokulda öğrenciler somut işlemler döneminde oldukları için bu dönemde derslerde materyal kullanımı büyük önem arz etmektedir. Hayat Bilgisi dersinde materyal kullanımının etkililiğini araştırdığımız bu çalışma uzun ve yorucu bir sürecin ürünü olmuştur.

Araştırma konusunun seçilmesinden her aşamasına kadar destek, tecrübe, tavsiye ve bilgilerini benden esirgemeyen, araştırma ile ilgili gerekli değerlendirme ve yönlendirmeleri yapan değerli danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU'na ve konuyla ilgili değerli görüşlerini benimle paylaşan tüm öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmamın en zor aşamalarında maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen sevgili eşim Kadriye ŞAHAN'a, bu çalışmada manevi desteklerini aldığım, annem Kıymet ŞAHAN'a, kayınvalidem Dudu SAÇIKARALI'ya babam İsmet ŞAHAN'a, kayınpederim Hasan Hüseyin SAÇIKARALI'ya ve kendisine ayırmam gereken zamanından çaldığım biricik oğlum Eymen ŞAHAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri.....	33
Tablo 2. Sınıf Öğretmenlerinin Yaş Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri.....	34
Tablo 3. Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Kıdeminin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	34
Tablo 4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzde Değerleri.....	34
Tablo 5. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz? Bu materyaller yeterli midir?” sorusunun “hangi materyallerden yararlanıyorsunuz” kısmına verilen cevapların frekans ve yüzde değerler	37
Tablo 6. İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	38
Tablo 7. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz? Bu materyaller yeterli midir?” sorusunun “Bu materyaller yeterli midir?” kısmına verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	41
Tablo 8. İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımının Yeterliliğine İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	42
Tablo 9. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkileri nelerdir?” sorusunun frekans ve yüzde değerleri.....	43
Tablo 10. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyaller kolay ulaşılabilir nitelikte midir?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	45
Tablo 11. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri nerelerden elde ediyorsunuz? Sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	46

Tablo 12. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri elde etmede herhangi bir problem yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	47
Tablo 13. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre mi yoksa öğrenciye göre mi hazırlıyorsunuz?” Sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	48
Tablo 14. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre veya öğrenciye göre hazırlarken karşılaştığınız problemler var mıdır?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	49
Tablo 15. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi kazanımlarda materyale ihtiyaç duyuyorsunuz? sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	50
Tablo 16. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımına ne kadar zaman ayırıyorsunuz? sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri.....	51

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Hayat Bilgisinin Kapsamı.....	9
Şekil 2. Öğretim Materyalleri Geliştirme Süreci Bileşenleri ve Etkileşim Biçimleri.....	25

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

Akt.	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Vd.	: Ve diğerleri
F.	: Frekans
Ö.	: Öğretmen
S.	: Sayfa
%	: Yüzde

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitimin geçmişten günümüze bir çok tanımı yapılmıştır. Zaman ve mekan yönünden kapsamlı ve çok boyutlu oluşu, eğitimin farklı şekillerde tanımlanması gibi bir sonucu da beraberinde getirdiğini söyleyen Çalık vd. eğitimin, daha çok sosyologlar ve psikologlar tarafından ele alındığını belirtmekte, eğitimin bireysel ve toplumsal açıdan ele alındığını ifade etmektedirler. Sosyologlar eğitimi, bireyin yaşadığı topluma uyumu ve toplumdaki rolünü sağlıklı bir şekilde yapabilecek özellikleri kazanması olarak değerlendirirken, psikologlar ise bireyin yeteneklerinin en üst seviyeye çıkarılması olarak görmektedirler (Çalık vd., 2006). Bu sosyolog ve psikologlardan Fidan ve Erden (1993), eğitimin insan davranışlarının bir plan dahilinde değiştirilmesi ve geliştirilmesinin kanunlarını bulmaya ve bunun için yeni yöntemler ortaya koymaya çalışan bilim dalı olduğunu ifade etmektedirler (akt: Erden ve Akman, 2012).

Ertürk (1972) eğitimi, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” olarak tanımlarken (Akt: Çelikkaya, 2010, s. 41), Kale (2007) ise Ertürk’ün eğitimle ilgili bu tanımı genel olarak kabul görmekle birlikte, bu tanımın eğitim kavramını yeterince açıklayamadığını ifade etmiş ve bunu bireyin davranışlarında herhangi bir değişme meydana gelmese bile, bireyin herhangi bir bilgiyi kazanması sonucunda eğitim söz konusu olmaz mı? Eğitimde yalnızca istendik davranış meydana gelmez. Eğitim süreci sonunda bireylerde daha önceden belirtilmemiş ve amaçlanmamış davranışlar da oluşabilir şeklinde açıklamıştır.

Demirel ve Kaya (2008) da eğitimin genel anlamda, davranış değiştirme süreci olduğunu belirtmekte ve eğitimle bireyin davranışlarında değişiklik meydana gelmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak sonradan kazanılan bu davranışların da istendik olması beklenir diyerek eğitimle ilgili açıklamalarda bulunmuşlardır. İşman (2003)’a göre ise eğitim, bireyin zihninde ve davranışlarında kalıcı izli gelişmenin olduğu süreçlerin toplamıdır. Bu tanıma paralel olarak Tezcan (1985) da eğitimi,

kişinin toplum içerisindeki yeteneğini ve olumlu davranış şekillerini geliştirdiği süreçler bütünü olarak tanımlamıştır.

Çalık (2006), yukarıdaki tanımlara bakarak eğitimin bir süreç olduğunu söylemiştir. Ayrıca Çalık, eğitim sürecinin, birbirini etkileyen ve tamamlayan öğrenme ve öğretme olaylarından oluştuğunu da belirtmiştir (Çalık, 2006: 15).

“Öğrenme; yaşantı yoluyla bir davranışın kazanılması ya da değişmesi sürecidir”(Çalık, 2006, s. 16). Erden ve Akman (1996)’a göre, “günümüzde eğitimcilerin çoğu öğrenmeyi “yaşantı ürünü kalıcı izli davranış değişikliği” olarak tanımlamaktadırlar” (Akt: İşman, 2003, s. 79).

“Öğretim; eğitim sürecinin planlı, programlı ve amaçlı biçimde öğreten-öğrenen ilişkisiyle gerçekleşen kısmına denir. Öğrenmeyi kolaylaştıracak etkinlikleri düzenleme, araç-gereçleri sağlama ve rehberlik etme eylemidir” (Çalık, 2006, s.16).

(Ely, 1993), Öğretim teknolojilerini bazıları için sınıf içerisindeki öğrenme etkinliklerini desteklemek ve öğrenmeyi kolaylaştırmak için kullanılan her türlü araç-gereç ve materyal olarak tanımlarken, bazı kimseler için ise öğretme-öğrenme sürecinde kullanılan yeni ve özel bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır (Akt: Adıgüzel, 2010, s. 3).

Seels ve Richey (1994) ise öğretim teknolojilerinin, kuramsal ve uygulamalı olarak öğretim materyallerinin tasarlanması, geliştirilmesi, öğretim yöntemleriyle uyumlu hale getirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesini de kapsayan geniş bir anlamının olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Adıgüzel, 2010). Adıgüzel (2010)’de bu tanımlara bakarak öğrenme faaliyetlerinin öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine göre çeşitlendirilmesi, öğrenme ortamlarının kolay öğrenmeyi sağlayıcı şekilde düzenlenmesi ve öğrenme faaliyetlerinin uygun olarak desteklenmesi için kullanılan her türlü araç-gereç ve öğretim materyallerini öğretim teknolojileri olarak kabul etmiştir.

Günümüzde öğretmenlerin teknolojiyi rahat kullanabilmeleri ve bu becerilerini öğrenme ortamlarına taşıyabilmeleri beklenmektedir. Türkiye’de Eğitim Fakültelerinde “Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme” dersi ile, öğretmen adaylarının teknolojiyi kullanma becerilerinin gelişmesi ve bu becerilerini derslerine

pozitif olarak aktarabilmeleri hedeflenmektedir. Buradaki başlıca amaç dersin etkililiğini ve verimliliğini arttırmaktır (Gündüz ve Odabaşı, 2004).

Öğretmenlerin öğretim materyali kullanma düzeylerine ve yeterliklerine yönelik alan yazın incelendiğinde; öğretmenlerin eğitim teknolojilerini ve öğretim materyallerini kullanma durumları birçok araştırmaya konu olmuştur (Tokgöz ve Taşkın, 2015). Ancak bu araştırmaların çok azı Hayat Bilgisiyle ilgili olup, Hayat Bilgisi öğretiminde materyal kullanımıyla ilgili yeterli çalışma bulunmamaktadır.

Çalışoğlu (2015), “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı Dersine İlişkin Görüşleri” nin araştırıldığı çalışmasında öğretmen adaylarının en çok slayt hazırlama ve materyal bulma ile ilgili problemler yaşadıklarını dile getirmiş, ders araç gereçleri sayesinde dersin daha kalıcı ve anlamlı olmasının sağlandığı ve ders araç gereçlerinin öğrenmeyi kolay hale getirmek için uygun ortamlar hazırlamaları yanında, öğretmene büyük katkı sağladığını da ifade etmiştir. Öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğinin henüz teorik kısmında bulunmalarından dolayı, bu tür zorluklar yaşamalarının da beklenen bir durum olduğunu belirtmiştir.

Erkan, Kablan ve Topan (2013) tarafından yapılan “Sınıf İçi Öğretimde Materyal Kullanımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta-Analiz Çalışması”na göre materyal kullanılarak yapılan öğretimin akademik başarıya olumlu katkısının olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Adıgüzel (2010), “İlköğretim Okullarında Öğretim Teknolojilerinin Durumu Ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Teknolojileri Kullanma Düzeyleri” adlı çalışmasında, sınıf öğretmenlerinin geleneksel özellik taşıyan ders kitapları, yardımcı kitaplar ve tebeşirli kara tahta gibi temel öğretim araç gereçlerini her zaman kullandıklarını, bunun yanı sıra, yansıtıcı özelliği olan araçlar ile görsel-işitsel araçlar gibi yeni öğretim teknolojilerini ve öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıran bilgisayar ve bilgisayar teknolojilerini hemen hemen hiç kullanmadıklarını belirtmiştir.

Adıgüzel ve Berk (2009)’de bilgi akışının ve üretiminin çok yoğun olduğu günümüzde, bilgiye kolay ulaşmak ve elde edilen bilgiyi başkalarıyla paylaşmak için öğretmenlerin; temel ders kitapları, kılavuz ve yardımcı kitapların yanında görsel, işitsel ve görsel-işitsel araç-gereçlerden de yararlanmaları gerektiğini ve bu araç-

gereçleri kullanım becerisine de sahip olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir (Adıgüzel, 2010).

Yalın (1997)'a göre, öğretimin kalitesini doğrudan etkileyen faktörlerden biri seçilen ortamdır. Bazı konular en iyi sınıf ortamında öğrenilirken, bazıları laboratuvar ortamında ve bazıları da materyallerle öğrenilir (akt: Uçar, 1999, s.6).

Uçar (1999)'ın yaptığı “İlköğretimde Ders Araç-Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmaya göre, ilkokul ve ilköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim araç ve gereçlerine yönelik değerlendirmeleri genel olarak olumlu olmuştur (s.12).

Akaydın ve Kaya (2015) tarafından yapılan bir araştırmada, Türkiye’de 2000-2013 yılları arasında yayınlanan ilkokul Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerine yönelik çalışmalar incelenmiş, bu çalışmaların %77’sinin Sosyal Bilgiler alanında, %18’inin Hayat Bilgisi alanında, ve %6’sının da her iki alanda yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Akaydın ve Kaya (2015) Sosyal Bilgiler alanında yapılan çalışmaların daha fazla olmasının nedeni olarak Sosyal Bilgiler öğretiminin bir devamlılığının olması ve bu alanda uzman sayısının fazla olmasını göstermişlerdir. Sınıf öğretmenliği alanında yapılan doktora ve yüksek lisans çalışmaları incelendiğinde, Hayat Bilgisi alanında yapılan çalışmaların Sosyal Bilgilerden daha az olduğu görülmektedir (YÖK, 2015). Genel olarak araştırılan ve üzerinde çalışılan konular incelendiğinde, en çok çalışılan konuların başında öğretim yöntemi, değer/beceri eğitimi ve program/ders kitabı inceleme gelmektedir (Akaydın ve Kaya, 2015 s. 251). Buradan hareketle hem Hayat Bilgisi alanında yapılmış çalışmaların azlığı, hem de çalışılan konular arasında materyal kullanımının özellikle Hayat Bilgisi alanında materyal kullanımının az olması nedeniyle böyle bir çalışma uygun görülmüş ve bu bakımdan yapılan çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1 Problem Durumu

İlkokulda Hayat Bilgisi dersi öğretiminde öğretmenlerin görüşleri nelerdir? Bu görüşler bazı değişkenlere göre değişmekte midir? Bu sorular araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın alt problemleri ise:

1. Hayat Bilgisi öğretiminde kullanılan materyaller hangi sıklıkla kullanılmaktadır?
2. Hayat Bilgisi öğretiminde materyal kullanımında karşılaştığınız problemler nelerdir?
3. Hayat Bilgisi öğretiminde daha çok hangi konularda materyal kullanılmaktadır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Hayat Bilgisi dersi ilkokulun ilk üç sınıfında okutulan bir derstir. Öğrenciler bu dönemde somut işlemler döneminde oldukları için kazandırılacak olan kazanımları özellikle de soyut kavramları somutlaştırmak büyük önem arz etmektedir. Bu somutlaştırma işlemi de materyallerle mümkün olmaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı, ilkokul Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımı ile ilgili olarak öğretmenlerin görüşlerini belirlemektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Hayat Bilgisi dersini okutan sınıf öğretmenlerinin, dersin öğretimi için kullandıkları tüm materyallere ilişkin görüşlerini irdeleyerek, Hayat Bilgisi dersinin amacına ulaşmada sınıf öğretmenlerinin görüş ve düşüncelerini ortaya çıkarması bakımından önemli bir çalışmadır. Bu çerçevede içinde bu araştırmanın bulgularının kuram ve uygulamaya katkıları şöyle sıralanabilir:

1. İlkokul Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin kullanıma durumu hakkındaki bilgi eksikliğinin giderilmesine katkı sağlayacaktır.
2. Bu araştırma, tüm derslerde olduğu gibi Hayat Bilgisi dersinde de dersin anlatılmasında ve anlaşılmasında büyük öneme sahip olan materyallerin hangi sıklıkla kullandıklarının belirlenerek Hayat Bilgisi öğretimine getirilen öneriler bakımından önemlidir.
3. İlkokul Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyaller hakkında sınıf öğretmenlerinin görüşleri belirlenmiş olacaktır. Bu sayede kullanılan materyalleri sınıf öğretmenlerinin ne kadar işlevsel bulup bulmadıkları konusunda bilgi elde edilmiş olacaktır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

- a) İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleriyle,
- b) Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde bulunan ilkokullarla,
- c) Örneklemeye alınan öğretmen görüşleriyle,
- d) Görüşme formundaki sorularla,
- e) 2015-2016 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

- a) Araştırmaya katılan öğretmenlerin materyal konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları varsayılmıştır.
- b) Araştırmaya katılan öğretmenlerin, veri toplama aracı olan kişisel bilgi formunu ve görüşme formunu içten ve objektif olarak cevapladıkları varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

İlkokul: Demirel (2005a)'e göre ilkokul, “zorunlu öğrenim çağındaki kız ve erkek öğrencilerin eğitim ve öğretimini sağlamak üzere devlet tarafından açılmasına izin verilen ve denetlenen milli eğitim kurumudur” (Akt: Budak, 2010, s. 6).

Hayat Bilgisi: “Doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir (Sönmez, 1998: 8).

Eğitim: Ertürk (1972), Fidan ve Erden (1988)'e göre eğitim, “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (akt: Çelikkaya, 2010, s. 41).

Öğretim: Varış (1988)’e göre öğretim, “öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışları gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür” (akt: Çelikkaya, 2010, s. 41).

Öğrenme: “Organizmanın (öğrenen kimsenin), daha önce bilmediği bilgi ve beceriyi bilmek ya da yapmak yeteneğini kazanmasıdır” (Binbaşoğlu, 2003, s.87).

Öğretim: “Sistemli, düzenli ve denetimli bir etkinliktir. Okulun eğitim gereksinimleri öğretimle gerçekleşir” (Türkoğlu, 2005, s.21).

Öğretme: “Öğrenmeyi sağlama çalışmasıdır” (Türkoğlu, 2005, s.21).

1.7. Kısaltmalar

Akt.	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Vd.	: Ve diğerleri
F	: Frekans
Ö.	: Öğretmen
%	: Yüzde

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İlkokul ve İlkokulun Önemi

Bütün ülkelerdeki eğitim sistemlerinin belirli öğretim basamaklarından oluştuğunu söyleyen Fidan ve Baykul (1994)'a göre ilkokul, genel eğitimin bir bölümüdür. Programı yönünden orta ve yükseköğretime göre daha genel olan ilkokul öğrencilerini seçerek almamaktadır. Tüm yurttaşların gelişmelerine hizmet eden ilkokul temel eğitim ve öğretimin ilk aşamasıdır. İlkokulun temel amacı çocukların, iyi bir yurttaş olarak yetiştirilmesini sağlamaktır. (Aktaran: Yıldırım, 2015).

Demirel (2005a)'e göre ilkokul, “zorunlu öğrenim çağındaki kız ve erkek öğrencilerin eğitim ve öğretimini sağlamak üzere devlet tarafından açılmasına izin verilen ve denetlenen milli eğitim kurumudur” (Akt: Budak, 2010, s. 6).

Özden (2006)'de “Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde bireylerin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli temel bilgi ve becerilerin kazandırılması açısından ilkokulun diğer kurumlar arasında ayrı bir rolü vardır” demiştir (Akt: Yıldırım, 2015, s.13).

Tanrıverdi, Polat ve Apak (2005), Eğitim-öğretim hayatının en temel basamağının ilkokul olduğunu, ayrıca ilkokulun bilimsel düşünerek, çağa ayak uydurabilen bireyler yetiştirmenin yanı sıra genel kültür sahibi, bilinçli, bilgili bir vatandaşta bulunması gereken özelliklere sahip, zihinsel, duysal ve bedensel yönlerden gelişmiş bireylerin yetişmesine hizmet ettiğini ifade etmektedirler (Akt: Yıldırım, 2015).

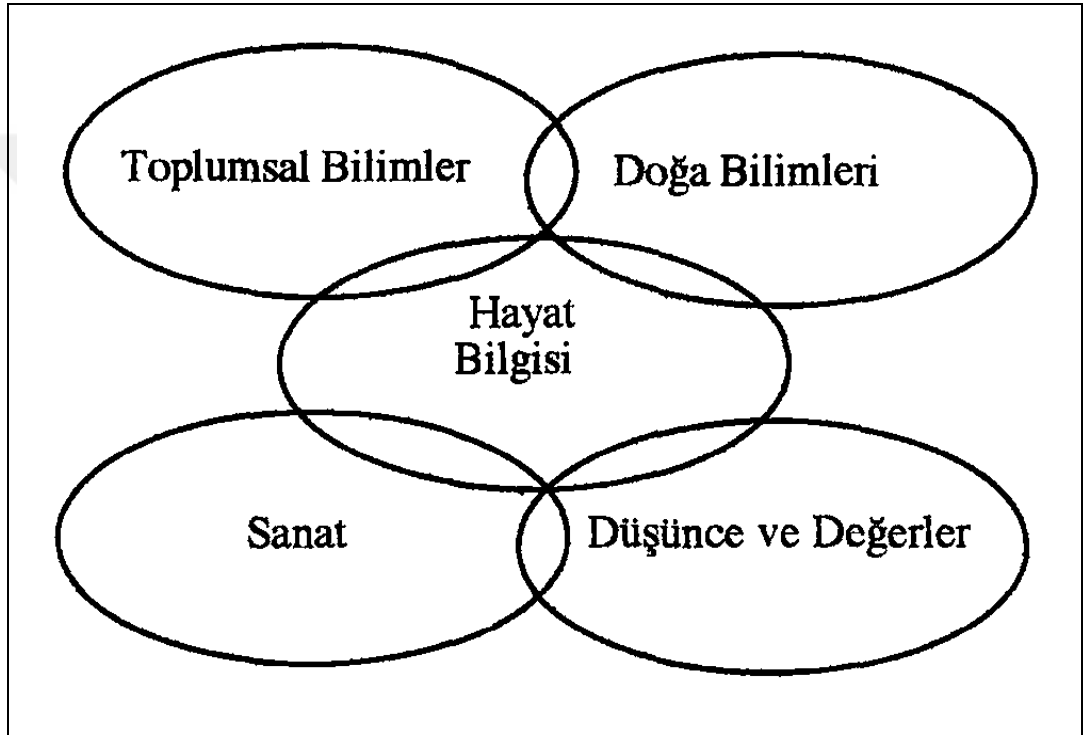
2.2. İlkokul ve Hayat Bilgisi Dersi

2.2.1. Hayat bilgisi dersinin tanımı ve kapsamı

Hayat Bilgisi, “Doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgilerdir” (Sönmez, 1998: 8).

Hayat Bilgisi dersinde doğal ve toplumsal olgu ve olayların ele alınıp işlenmekte olduğunu belirten Sönmez (1998), çocuğun içinde yaşadığı doğal ve toplumsal olgu

ve olayları bilmek onları anlamak, yorumlamak, kestirmek, ilke genelleme ve yöntemleri yeni olgularda kullanmak, analiz etmek, yeni çözümler önermek ve değerlendirmek gibi davranışları kazanmak zorunda kalabileceğini de ifade etmiştir. Bu istendik davranış düzeylerinin tüm yaşamla ilgili olduğunu da belirten Sönmez, bundan dolayı hayat bilgisi dersi doğal ve toplumsal bilim alanlarını kapsadığı gibi düşünsel ve sanatsal alanları da içerebilir ifadesini kullanmaktadır. Bu yargı Şekil 2-1’de gösterilebilir.

Şekil 2.1. Hayat Bilgisinin Kapsamı (Sönmez, 1998, s. 8)

Şekil 2-1’de Hayat Bilgisi dersinin kapsamının toplumsal bilimler, doğa bilimleri, sanat, düşünce ve değerlerin sentezinden oluştuğu görülmektedir. Bu dersin kapsamı toplumsal, doğal, sanatsal ve düşünsel olgu ve değerlerin tümünden değil, bunların birleşiminden oluşmaktadır.

İlkokul 1, 2, 3. sınıflarda okutulan hayat bilgisi dersi doğal, toplumsal, sanatsal, çağdaş düşünce ve değerlerin birleşmesinden oluştuğundan dolayı, hayat bilgisinin kapsamının bu özellikleri kapsaması gerektiğini belirten Sönmez, bu alanların her birinin hayat bilgisi dersinin içinde hangi oranda yer alacağı, öğrencinin içinde yaşadığı ortama, onun hazırbulunuşluk düzeyine, kazandırılacak hedef

davranışlara, eğitim biliminin özelliklerine bağlı olabileceğini de ifade etmektedir (Sönmez, 1998).

"Öğretimde toplulaştırma" ilkesinden hareketle oluşturulmuş bir ders olan Hayat Bilgisi dersi genel olarak, çocukları yaşama hazırlama ve çocuklarda yaşam bilinci oluşturma işlevini üstlenmektedir. Çocuklar, okula başlamadan önce aileleri ve sosyal çevrelerinden hayatla ilgili çok çeşitli kazanımlar elde etmektedirler. Çocuklar yeni ve farklı bir sosyal ortam olan okul aracılığıyla gerçek yaşam ile ilk temasını kurar. Önceleri sosyal çevrede gelişigüzel gerçekleşen eğitim, okulda planlı, programlı ve örgütlü eğitim etkinlikleri biçimine dönüşür. Temel amacı, çocukları hayata ve üst öğrenime hazırlamak olan ilkokulda, bu amaca ulaşmak için Hayat Bilgisi dersi ilk ders olarak görülmektedir. Bu nedenle ilkokulun ilk üç sınıfında, Hayat Bilgisi dersi önemli derslerden biri olarak görülmektedir (Akınoğlu, vd., 2002).

İlkokulun 1-2-3. sınıf ders programlarında yer alan Hayat Bilgisi dersindeki konuların, çocukların deneyim dünyasına uygun olarak ev, aile ve okul ile yakın çevre gibi konulardan seçildiğini ve dersin konu merkezli olduğunu söyleyen Kabapınar (2007), bu konuların hem somut durum ve olguları içermekte olduğunu, hem de yakından uzağa ilkesinden hareket ettiğini ifade etmektedir. Bu konuların ilk üç yıl boyunca konu kapsamının yoğunlaşarak devam etmekte olduğunu ve yapı itibarıyla çocuğu geliştirici özelliğe sahip olduğunu dile getiren Kabapınar (2007)'a göre, bu konular çocuğun hem psikolojik hem de fizyolojik olarak kendini tanımasına ve çevresini anlamlandırmasına yardımcı olmaktadır. Buradan hareketle "Hayat Bilgisi dersi, çocuğun doğumundan itibaren geçen 6-7 yıldan bu yana dünyayı nasıl anlamlandırdığına ilişkin deneyimleri merkeze alarak, bundan sonraki yaşamına ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaya, çevresini sosyal ve fiziki boyutta anlamasına katkıda bulunmaya çalışan bir derstir demek yanlış olmayacaktır" (Kabapınar, 2007: 1).

Baysal da Hayat Bilgisi dersini, bilgi temelini sosyal bilimlerle doğa bilimlerinden alan, çocukların gelişim özelliklerine uygun bir şekilde oluşturulmuş, mümkün olduğunca yaşama dönük ve somut bir şekilde işlenerek öğrencilerin daha aktif bireyler ve vatandaşlar olarak yaşamalarını sağlayan ve aynı zamanda ikinci

devre derslerine temel oluşturan bir öğretim programı olarak tanımlamaktadır (Baysal, 2006).

Toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş olan Hayat bilgisi dersi, çocukların kendilerini ve çevrelerini tanımaları için tasarlanmıştır. 1924, 1936, 1948, 1968, 1998 ve 2005 ilköğretim programlarında yer alan bu ders, 2009 yılı programında da aynı adla yer almaktadır (MEB, 2009).

Binbaşıoğlu (2003) Hayat Bilgisi Dersini, çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi incelemesini sağlayarak, çevresi ve çevre sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler ile çevreye uyumda iyi alışkanlıklar ve gerekli beceriler öğretmek amacıyla düzenlenen bir ders olarak tanımlamıştır (Akt: Yıldırım, 2011, s. 4).

Gülyüz (2008), Hayat Bilgisi'nin, çocuğun içinde yaşamakta olduğu doğayı keşfetmesi olduğunu, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine uyarak, kendi kişiliğini oluşturma ve yapılandırma süreci olduğunu söylemiştir (Akt: Baysal, 2008,)

Atlıhan ve diğerleri (2005)'e göre, okula başlamadan önce dünyaları aileleri ve ailelerinin kendilerine sağlayabildiği olanaklar ile sınırlı olan çocuklar, okulla birlikte yeni olanaklar bularak daha geniş bir dünyaya açılırlar. Böylelikle yeni insanlarla tanışır ve yeni deneyimler edinirler. Hayat bilgisi dersi toplu öğretim yaklaşımına göre oluşturulmuş bir derstir (Akt: Kayalar, 2007, s.16).

Öztürk ve Dilek (2005), Hayat bilgisi dersini, çocukların eğitimle, iyi bir insan, duyarlı bir vatandaş olması, çevresine aktif ve pozitif bir biçimde uyum sağlaması için gerekli olan temel davranışları kazanmasını sağlayan derslerden ilki olarak tanımlarken, Özdemir (1998) ise, Hayat Bilgisi dersini çocuğun okula başladığı yıllarda onun bir bütün olarak gelişmesine katkıda bulunan ilk ders olarak tanımlamıştır (Akt: Demir, 2007).

Özdemir (1998, s.1)'e göre bebeklik döneminden çocukluk dönemine geçen çocuk, okula başlayarak yeni bir toplum, yeni kurallar, yeni rollerle tanışır. Ailesiyle birlikte öğrenmeye başladığı hayatı öğretmenlerle paylaşır. Plansız, programsız aile eğitiminden sonra amacı, çocuğun yaşadığı doğal ve toplumsal çevresine uyum

sağlamasını kolaylaştırmak olan planlı, programlı ve örgütlü bir eğitim başlar (Akt: Uğur, 2006).

Türkyılmaz (1969, s.142)'a göre "Hayat Bilgisi dersinde öğrendikleri ile öğrenciler, sosyal, kültürel ve kişisel yönden gelişir. Böylece öğrencilerin yakın çevrelerini iyi tanımaları ve çevrelerine uyumu sağlanır. Çevrenin doğal, sosyal, ekonomik yönlerden incelenmesi ile öğrencilere temel bilgiler Hayat Bilgisi dersiyle kazandırılır"(Akt: Belet, 1999, s.8)

2.2.2. Hayat bilgisi dersinin amacı ve önemi

Varış (1996), Eğitimi, kişinin yaşamını dengeli ve etkili bir şekilde sürdürebilmesini sağlayan, yaşadığı topluma katkıda bulunabilmesine olanak tanıyan bir araç olarak tanımlamaktadır (Akt: Akınoğlu vd., 2002: 6) Eğitimin genel işlevi bireyin topluma uyumunu sağlamaktır. Eğitimin temel unsurları program, öğretmen ve öğrenci ilişkisidir. Öğretmenler önceden planlanmış ve amaçlanmış (istendik) davranışları öğrencilere eğitim programları aracılığıyla kazandırmaktadırlar. Eğitim programında dört temel öge vardır. Bunlar, amaç (hedef) ve davranışlar, içerik, eğitim durumları ve sınama durumlarıdır. Amaçlar üçe ayrılmıştır. Anayasal doğrultuyu gösteren " uzak amaçlar", Milli Eğitim'in ve okul basamağını gösteren "genel amaçlar", derslerinde ünitelerin hedeflerini gösteren " özel amaçlar" dır. Hayat bilgisi öğretiminin amaçları özel amaçlarıdır (Akınoğlu vd., 2002:6).

Öncelikli amacı çocuğa yaşadığı çevreyi inceleterek çevre sorunlarını tanıtmak, bu konuda bilgilenmesini sağlamak ve çevreye uyumunu kolaylaştırmak olan Hayat Bilgisi dersinin sonunda çocukta bazı davranışlar beklenmektedir. Bu davranışlardan başlıcaları: Yaşadığı çevrede karşılaştığı problemleri çözebilme, ailesini, arkadaşlarını, vatanını, milletini ve bütün insanlığı sevebilmesi ve çok boyutlu düşünebilmesidir (MEB, 1998).

Çilenti (1988)'ye göre Hayat Bilgisi dersinde, çocuklara genel olarak birtakım temel beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu beceriler üç grupta toplanabilir.

1. Bilgi toplamaya ilişkin beceriler
2. Bilgi düzenleme ve kullanmaya ilişkin beceriler

3. İnsanlar arası ilişkilerle ilgili beceriler

Bu kapsamda çocuklara genel olarak birtakım beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu beceriler, öğrencilerin belli bir konuda tüm kaynakları etkin bir biçimde kullanabilmesi, zihinsel becerilerle bilgilerini bütünleştirebilmesi, birtakım kararlar verebilmesi, kendini gerçekleştirme sürecinde olup bitenleri anlayabilmesi, insanlar arası dayanışmanın önemini kavrayabilmesi ve grupla etkileşim kurabilmesidir (akt: Akınoğlu vd., 2002).

Bart ve Demirtaş, (1993); Nas, (2000)'a göre Hayat Bilgisi dersi ile çocuğun kendi özelliklerini tanıması, sosyal bir varlık olduğu için çevresindeki doğal olayları anlaması ve sosyal çevresini tanıması ve bu ortam içinde kendini geliştirmesi amaçlanmıştır (akt: Akınoğlu vd., 2002, s. 6)

Barth ve Demirtaş çocuğun kendini ve sosyal çevresini tanımasını, çevresindeki doğal olayları anlamasını ve bu ortam içinde kendini geliştirmesini Hayat Bilgisi dersinin amacı olarak belirtmektedirler. Baymur, Hayat Bilgisi dersinin okullarda zorunlu bir ders olarak okutulmasının gerekliliğini şu şekilde ifade etmektedir:

1. İlk olarak çocukların, etrafında olup bitenlere karşı gösterdikleri ilgiye cevap verebilmek için,
2. Çocuklara çevrelerini tanıtmak için,
3. Çevresinde edindiği bilgilerin eski zamanlara veya başka çevrelere ait edinilecek bilgilere temel oluşturması için,
4. Çocuklar ilk sınıflarda doğal ve toplumsal hayatı incelerken daha sonra alacağı derslere de hazırlanmaları için,
5. Çocukların zihin gelişimlerine önemli derecede katkı sağlamak için,
6. Öğrencilerin duygusal hayatlarını da zenginleştirmek için (akt: Akaydın ve Kaya, 2015).

“Bilgi çağında, yaratıcılık, eleştirel düşünme, bağımsız düşünme, kendine güven, özdenetim ve sorun çözme potansiyellerinin bireylerde geliştirilmesi gerekli görülmektedir. İlköğretimin ilk yıllarında, bu niteliklerin temeli olan düşünme becerilerinin çocuklarda geliştirilmesini sağlayacak derslerin başında Hayat Bilgisi gelmektedir” (Akınoğlu vd., 2002, s.7).

Akinoğlu vd., (2003:3)'e göre Hayat bilgisi mihver ders olarak kabul edilmiştir. Mihver ders programda merkezi bir öneme sahiptir. Bundan dolayı ilköğretim okulunun ilk üç yılında okutulan diğer dersler hayat bilgisinin konuları göz önünde bulundurularak onlarla eş zamanlı olarak planlanır. Bu ders ilk üç sınıftaki derslerin merkezini oluşturduğu gibi, dört ve besinci sınıflardaki derslerin de temelini oluşturur. (akt: Kayalar, 2007, s. 17)

2.3. Hayat Bilgisi Dersinin Tarihçesi

Pek çok bilim adamı tarafından Hayat Bilgisi'nin tanımı yapılmış olup, bu bilim adamlarından bazılarının görüşleri ise aşağıda verilmiştir.

Sönmez (2005) ; Dönmez (2003)'e göre “Hayat bilgisi ve sosyal bilgilerin insanlık tarihi kadar eski olduğuna inanmak mümkündür” (akt: Baysal, 2006, s. 6). Çünkü bu konuda bir başlangıç noktası belirlemek oldukça güçtür (Baysal, 2006). Brückl (1932)'e göre, Hayat Bilgisi dersinin düşünce temelleri Eflatun'a kadar uzanmaktadır (akt: Baysal, 2006, s. 6). 17. yy eğitimcilerinden Comenius ile birlikte Hayat Bilgisi dersi şekillenmeye başlamıştır (Baysal, 2006).

Baymur (1937), Hayat Bilgisi dersinin kurucusu olarak bilinen Johann Amos Comenius'a evrensel eğitim alanındaki çalışmalarından dolayı milletlerin öğretmeni ünvanı verildiğini belirtmiş, bu yüzyılda Hayat Bilgisi dersinin batı ülkelerinde şekillenmesinde önemli payı bulunan eğitimcilerden birisinin de tabiatçı eğitim görüşünü savunan ve çocuğun tabiatının merkeze alınması, onun iyi tanınarak eğitimin bu tabiata uygun biçimde düzenlenmesi gerektiğini belirten J.J. Rousseau olduğunu söylemiştir (akt: Baysal, 2006).

Bekir (1931), Çevresindeki eşyayı tanıyabilmesi için çocuğa eşyanın gösterilmesi gerektiğini ve onu inceleme fırsatı verilmesi gerektiğini belirtmektedir (akt: Baysal, 2006, s. 7).

“19. yüzyılda bilimsel açıdan önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Teknik ve kültür alanında kayda değer değişiklikler olmuştur. Bu dönemde ise hayat bilgisi öğretimi açısından Pestalozzi ve Herbart'ın düşünceleri önemli gelişmeler sağlamıştır” (Baysal, 2006: 7).

Aytuna (1955), her insanda değişik ilgi ve yeteneklerin olduğunu kabul eden *Johann Heinrich Pestalozzi*'nin bireysel farklılıkları pedagojik sistemin temellerinden biri olarak gördüğünü ifade etmektedir. Binbaşıoğlu (2003)'na göre, Türkiye'de de kabul gören toplu öğretim sisteminin oluşturucusu olan *Friedrich Herbart* öğretimde çocuğun ilgisine önem verilmesi gerektiğini vurgulamıştır (akt: Baysal, 2006). 2005 programları ile üzerinde daha çok durulmaya başlanan yapılandırmacı yaklaşımın tarihi temellerinin Kant'a kadar indiğini söyleyen Baysal (2006), yapılandırmacılığın gelişmesinde, 20. Yüzyılda öne çıkan Amerikalı eğitimci ve filozof Dewey, İsviçreli eğitimci Piaget ve Rus gelişim psikoloğu Vygotsky gibi bilim adamlarının görüşlerinin de etkili olduğunu ifade etmektedir.

Guttek (2001), Eğitimde toplulaştırma fikrinin *John Dewey* ile daha da ileri bir noktaya taşındığını ve Dewey'in, okulu özel bir sosyal çevre olarak gördüğünü ifade etmiştir. Demircioğlu (2005)'na göre, *Jean Piaget* özellikle çocukların zihinsel gelişimleri ile ilgilenmiş, çocukların farklı gelişim dönemlerinden geçtiğini, eğitim ve öğretim kurumlarının yaşamın kendisi olması gerektiğini ifade etmiştir. *Lev Semyonovich Vygotsky* ise yetişkinler tarafından gerekli destek ve rehberlik sağlandığı sürece öğrencilerin zor problem ve konuları dahi öğrenebileceklerini belirtmiş, sosyal çevre ile etkileşim ve işbirliği içinde öğrenen öğrencilerin daha iyi öğrendiklerini ifade etmiştir (akt: Baysal, 2006).

Bugünkü hayat bilgisi görüşünün uzunca bir düşünce süzgecinden geçtiğini ve günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek insanın yetişmesinde önemli bir görevi üstlendiğini belirten Baysal (2006), Hayat Bilgisi hakkında görüş beyan eden eğitimcilerin, çocuğun yapısından hareketle bütün halinde işlenen hayat bilgisi öğretimini vurguladıklarını ve çocuğun *yaparak yaşayarak öğrenmesinin* gerekliliğine inandıklarını ifade etmiştir (Baysal, 2006: 8).

Programlar açısından en çok model alınan ülke Amerika olmasına karşın, Türkiye'deki Hayat Bilgisi derslerinin en çok Almanya'da *Sachunterricht* adı altında okutulan dersler ile benzerlik gösterdiğini ifade eden Baysal (2006)'a göre, "Almanya'da Hayat Bilgisi dersinin şekillenmesinde çocukların kişilik gelişimi, gelişim psikolojisinin bulguları, kız ve erkek öğrencilerin farklı ilgi alanları dikkate alınmıştır. Bu derslerde öğrencilerin tecrübe ve ilgileri temel alınmakta ve onların

yaşamlarındaki olaylar göz önünde bulundurulmaktadır. Bu bağlamda Almanya’da Hayat Bilgisi dersinin temel konusu, öğrencilerin dünyasıdır. Amacı, öğrencilerin aktif bir şekilde katılarak hayatı tanımasını, şimdiki ve gelecekteki yaşam gerçeklerini aşmasını, gelişime açık bir temel oluşturmasını sağlamak ve onları çoklu bağlantılar kurmaya teşvik etmektir. Almanya’da okutulan Hayat Bilgisi dersinin içeriği canlı ve keşfedici öğrenme süreçleriyle donatılmıştır” (s. 9).

Baysal bu görüşlerini destekleyici olarak öğrencilerin çevrelerindeki sosyal, doğal ve teknik görüşleri öğrendiğini ve bunları inceleyebildiğini, yaşamdaki çeşitliliği keşfettiğini, ülkelerine, sosyal çevrelerine ve doğaya karşı sorumluluk duygusu geliştirdiklerini, aynı zamanda değer yargıları ve toplumsal normları da öğrendiklerini ifade etmekte, ayrıca öğrencilerin sorular sorabildiğini, problemleri tanıyıp çözümler arayabildiğini, aktif ve araştırmacı bir şekilde çevrede gerçekleşen olayları açıklayabildiğini ve kendilerini sözlü olarak ifade edebildiklerini de belirtmektedir (Baysal, 2006).

Hayat Bilgisi dersinde araştırmacı, sorun çözücü ve aktif keşfedici öğrenmenin ön plana çıktığını da ileri süren Baysal (2006), problemlerin ve soruların öğrencilerin yaşadığı gerçek çevreden alındığını, öğrencilerin merakı ve keşfetme arzusunun, onları doğa olgularını algılamaya, basit düzeyde biyoloji, kimya ve fizik kurallarını öğrenmeye götürecektir fikrinden hareket edildiğini de belirtmekte ve Hayat Bilgisi dersinde bölgesel, sosyal, kültürel, sanatsal ve diğer farklı alanların doğal yaşamdaki gibi işin içine katılmakta olduğunu ifade etmektedir.

2.3.1. Türkiye’de hayat bilgisi geleneği

Cumhuriyet öncesinde hayat bilgisi dersi

Akyüz (2001)’de, “Osmanlı Dönemi’nde sıbyan mektebi programlarında Kur’an’ın öğretilmesine ağırlık verilmiştir. Genellikle camilere bitişik olan sıbyan mekteplerinde öğrencilere temel dini bilgiler ve uygulamalar öğretilirdi. Avrupa’da ise o dönemlerde din derslerinin yanında okuma-yazma ve aritmetik de öğretilmekteydi”. Oktay (2001)’de ise “17. yüzyıl ile başlayan gerileme devri ile birlikte eğitim de çağa ayak uyduramaz hale gelmiştir. Geç olmakla birlikte zaman içerisinde batıdan örnekler alınarak uygulanmaya çalışılmıştır. Özellikle Tanzimat,

Mutlakiyet ve 2. Meşrutiyet dönemlerinde reform çabaları devam etmiştir”. görüşüne yer vermişlerdir. (akt: Baysal, 2006, s. 10).

Koçer, (1991); Türer (2006), batı ülkelerinde eğitimde yeni görüşlerin ortaya çıktığı Pestalozzi ve Frobel gibi eğitimcilerin fikirleriyle eğitimin şekillendiği ezbere dayalı eğitimin kalktığı, programlara Matematik, Coğrafya, Okuma-Yazma dersleri girdiği halde Osmanlı Devleti’nde ancak 1824 yılında 2. Mahmut ile birlikte birtakım değişikliklere gitme fikri doğduğunu belirtirken, 2. Mahmut dönemindeki değişiklikler aynı zamanda ilköğretimin bütün halka yaygınlaştırılmak istendiğinin kanıtıdır ifadesini kullanmışlardır. Kodaman (1999) ise, 2. Mahmut döneminde başlayan batıya dönük yenilikçi tavrın Tanzimat Dönemi’nde de devam ettiğini, Abdulmecit tarafından uygulanan yenilikçi hareket ile okullara yeni bir düzen verilmeye çalışıldığını ifade etmiş ve bu dönemde sıbyan mekteplerinde yazı yanında okuma öğretilmesinin de amaçlar arasına girdiğini, 1868’de sıbyan okulları derslerine İmla, Malumat-ı Nafia (Faydalı Bilgiler, Hayat Bilgisi), Coğrafya ve Aritmetik derslerinin de konulmasının planlandığını ama bunun gerçekleştirilemediğini de belirtmiştir. (akt: Baysal, 2006, s. 10).

Unat, (1964); Özalp ve Ataüenal, (1977); Kodaman, (1999), Bilim (1998)’ de Bu anlamda Tanzimat Dönemi’nde en önemli adımın Saffet Paşa tarafından atıldığını, 1 Eylül 1869 tarihli *Maarif-i Umumiye Nizamnamesi* ile gerçek anlamda Batı’nın kültüründen yararlanıldığını, Nizamname’nin getirdiği en önemli yeniliğin program konusunda olduğunu, Yazı, Tarih-i Osmani, Coğrafya, Malumat-ı Nafia dersleri okutulmaya başlandığını belirtirken, Bu düzenleme ile dini ve dünyevi bilgiler arasında bir denge kurulduğunu hatta ikincisine ağırlık verildiğini, böylece Nizamname ile her mahalle ve köyde bir okul açılması ve bu okulların dört yıllık okullar halinde düzenlenmesi ve okutulacak derslerin de konuları ile belirlenmesinin sağlandığını ifade etmişlerdir. (akt: Baysal, 2006, s. 10).

Baymur (1937)’de 2. Abdulhamid döneminde 1876’da Kanun-i Esasi hazırlanırken ilköğretimle ilgili düzenlemeler yapılmaya çalışıldığını, 2. Abdulhamid’in devrinin elverdiği ölçüde ilköğretim alanında yenilikler yapmaya çalıştığını fakat imkânsızlıklar nedeni ile bu yeniliklerin sınırlı kaldığını, bu dönemde

okutulan Dürus-ı Eşya ve Malumat-ı Nafia derslerinin konuları bakımından Hayat Bilgisi dersine çok yaklaştığını ileri sürmüştür (akt: Baysal, 2006).

Ayas (1948)'a göre “Meşrutiyet Dönemi’nde eğitimi modernleştirme çabalarında Emrullah Efendi ve onun 1913 yılında hazırlattığı *Tedrisat-ı İptidaiye Kanunu Muvakkati* göze çarpmaktadır. Emrullah Efendi çalışmalarında ilköğretime birinci derecede önem vermiştir” (akt: Baysal, 2006, s. 11). Topses (1982)’de ise Emrullah Efendi hakkında eğitimin teorik ve pratik olmak üzere iki amacı üzerinde durduğunu ve ona göre teori sadece öğrenmek, pratik ise öğrenilenlerin hayatı güzelleştirmek için kullanması olduğunu ifade etmiştir (akt: Baysal, 2006).

Baymur (1937)’de ise ilköğretim altı yıl ve iki sınıflı üç devreye ayrıldığını, hazırlanan programda cumhuriyet sonrasında Hayat Bilgisi adı altında birleştirilecek olan Eşya Dersleri’nin dağınıklık sergilediğini ve bu derslerin Tarihiye, Musahabat-ı Ahlakiye, Eşya Dersleri, Tarih, Coğrafya, Sıhhiye ve Medeniye ve Ziraat olduğunu belirtmiştir. (akt: Baysal, 2006, s. 11).

Cumhuriyet döneminde hayat bilgisi dersi

Akyüz (2001)’de, Cumhuriyet döneminde en çok ilköğretime önem verildiğini, çünkü ilköğretim inkılapları, laikliği topluma benimsetecek, özellikle geniş kırsal kitlelerin davranışlarını değiştirecek bir araç olarak görüldüğünü ifade etmiştir (Akt: Baysal, 2006: 11). Ayrıca Baysal (2006)’da Cumhuriyet’in başlangıcından bu yana değişen programlarda Hayat Bilgisi dersinin hep var olduğunu söylemiştir.

1924 ve 1926 *İlk Mektep Müfredat Programları* hakkında, Cumhuriyet döneminin ilk programının 1924 programı olduğunu belirten Akbaba (2004), bu dönemin, programların Cumhuriyet yönetimine uyarlanması ve John Dewey’nin Atatürk tarafından Türkiye’ye davet edilerek yaklaşık iki ay Türk eğitim sistemini inceleyip sonraki programların tümüne toplu öğretim sisteminin girmesinin sağlanması açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Baymur (1937)’de, Cumhuriyet döneminde ilk taslağı 1926 yılında hazırlanıp, 1927 yılında tüm ülkede uygulanmaya başlanan *toplu öğretim yöntemi* ile birlikte ilköğretim programlarının yeniden düzenlendiğini belirtirken, bu programda eşya tedrisatı açısından önemli değişiklikler yapıldığını, eski programlardaki Tabiat Tetkiki, Ziraat ve Hıfzıssıhha,

Coğrafya ve Tarih Mebadisi, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye derslerinin bu dönemde beş yıla indirilen ilkokulların birinci devresini oluşturan ilk üç sınıfta Hayat Bilgisi adı altında tek ders haline getirildiğini de ifade etmektedir. Böylece hem eşya tedrisatına toplu bir şekil verildiğini, hem de müfredatta bu dersin mihver ders olarak kabul edildiğini de sözlerine eklemiştir” (Akt: Baysal, 2006, s.11).

1936 İlkokul Müfredat Programı ile ilgili olarak Akbaba (2004)’te, 1936 programı dünyadaki eğitim öğretim anlayışındaki değişikliklerin ve ülkemizde gerçekleşen yeniliklerin ürünü olduğunu belirtmiş, bu programda öğrencilere yakın çevreden hareketle uzağı kavratmanın amaçlandığını da ifade etmiştir. Toplu öğretimin, ilkokula ait bir yöntem olarak belirlendiğini, ancak üçüncü sınıfın sonunda Hayat Bilgisi dersinin derece derece gruplara ve dallara ayrılmasının istendiğini de söylemiştir. *1948 İlkokul Müfredat Programı*’nda da birinci dönemin ilk üç sınıfında toplu öğretim esasına uyulacağı ve bu dönemdeki bütün derslerin Hayat Bilgisi etrafında organik bir bütün teşkil edeceği ibaresi yer almıştır. Gözütok (2003)’te *1968 İlkokul Programı*’nın, 1962 yılından başlayarak taslak şeklinde uygulandığını ve geliştirildiğini, Cumhuriyet döneminde program geliştirme çalışmalarının en uzun süre yapıldığı programın, bu program olduğunu ifade etmiştir. Binbaşoğlu (2003)’te ise 1968 programının getirdiği en önemli yenilik olarak daha önceki programlarda Hayat Bilgisi dersi için sağlanmış olan toplulaştırma yönteminin ilkokulun 4. ve 5. sınıflarında da uygulanması kararının ve bu program ile Hayat Bilgisi dersinin yanında Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi derslerinin de mihver ders olarak kabul edildiğini belirtmiştir. *1998 İlköğretim Programı* ile ilgili olarak Dünder (2002)’de, 1998 yılından itibaren uygulanmaya başlanan Hayat Bilgisi programının bazı değişikliklerle birlikte hedefler ve ilgili esaslar açısından bir önceki program ile örtüşmekte olduğunu, bu programda öğrenme öğretme etkinlikleri, yöntemler, kaynaklar, videokasetler ve önceki programlarda yer almayan ölçme ve değerlendirme etkinliklerine de yer verildiğini belirtmiştir (Akt: Baysal, 2006 s.12).

1926, 1936, 1948, 1968 ve 1998 Hayat Bilgisi dersi programlarının işleniş yönünden, mihver ders olması, ünitelerin işlenişinde sıraya uyma zorunluluğunun olmayışı ve ünitelerin bulunulan yerin özelliklerine göre işlenmesi noktalarında

benzerliklerinin olduğunu belirten Baysal (2006), bütün bu programlarda toplu tedris anlayışının hakim olduğunu da ifade etmiştir (s. 12).

2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın önceki programlara bazı açılardan benzemekle birlikte önemli değişiklikleri beraberinde getirdiğini belirten Baysal, üç temanın içerikteki farklılıklarla birlikte aynı isimlerle üç yıl tekrarlandığını söylemekte ve bu temaların : *Okul Heyecanım, Benim Eşsiz Yuvam ve Dün, Bugün, Yarın* temaları olduğunu da ifade etmektedir. Bu programda öğrenme öğretme etkinliklerinin önemli ve kritik öge olarak vurgulandığını da söyleyen Baysal, beceriler, kişisel nitelikler ve ara disiplin alanlarının programın yeni kavramları olarak karşımıza çıktığını da sözlerine eklemiştir. (Baysal, 2006 s. 13).

Türkiye'de 1924 programından başlanarak 1998 programına kadar yaparak yaşayarak öğrenilmesi gerektiği vurgulanan Hayat Bilgisi öğretiminin uygulamada gerçekleştirilemediğini ifade eden Baysal, 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nın en önemli vurgusunun da yine öğrencinin aktif olmasına, etkinlikler içinde yaparak yaşayarak öğrenmesine yönelik olduğunu ve bunun gerçekleşmesinin ise öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirmeleriyle mümkün olabileceğini söylemiştir. (Baysal, 2006).

2.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretimi

Sönmez (1998)'de, Hayat Bilgisi öğretiminin psikolojik temellerine göre; çocuğun yaşamı algılaması, karşılaştığı problemleri çözebilmesi, kazandığı bilgi, beceri ve duyuşsal özellikleri benzer durumlara transfer edebilmesi için, toplumsal ve doğal olgu ve olayların bir bütünlük içinde ele alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Erden (1996); Senemoğlu (1997)'ye göre, “Hayat Bilgisi dersinin öğretiminde diğer derslerde olduğu gibi çocukların gelişim hızları, yetenekleri, ilgi ve ihtiyaçları birbirinden farklıdır ilkesiyle hareket edilmelidir. Bu yaş çocukları çok enerjik ve hareketlidirler. Ayrıca çalışmak ve başarılı olma arzusundadırlar. Başarılı olma, çocukların kendilerine güvenme duygusunu geliştirmektedir”. Akınoğlu (2002)'de ise başarısız olduğunu hissetme ise çocuklarda olumsuz bir takım duygusal özelliklerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir ifadesini kullanmıştır.

Erden (1996); Savaş ve Ünüvar (2001)'de Hayat Bilgisi öğretiminde çocuğun dikkatini çekmenin ilgi duyacağı konularla mümkün olacağını, çocuğun dikkatinin kısa süreli olduğunu, çocukların yaşı küçüldükçe dikkatin süresinin de azaldığını, çocuğun ilgi duyduğu konular bile olsa uzun süre dikkatini bir konuda yoğunlaştıramadığını, bu nedenle, Hayat Bilgisi dersinde çeşitli etkinliklere ve öğretim tekniklerine yer vermek gerektiğini ifade etmişlerdir (Akt: Akınoğlu, 2002, s. 5).

Önder (1999)'da ise şunları söylemiştir: “Çocuk, zamanın büyük bir kısmını oyunla geçirir. Enerjisini oyun aracılığıyla kullanır. Bundan dolayı, Hayat Bilgisi derslerinde oyuna benzer, eğitici ve yaratıcı drama gibi etkinliklere yer verilmesi önemlidir. Çocuğun oyun ihtiyacı, sevgi ihtiyacı gibi önemli, hatta hayati görülmektedir. Oysa, çocuğun oyun ihtiyacı, yetişkinler tarafından çoğu zaman göz ardı edilir. Oyun ve drama çocuklara "gibi yapmayı, olmayı ve kabul etmeyi, yaşamdaki her şeyi denemeyi" sağlar” (Akt: Akınoğlu, 2002, s. 5).

Hayat Bilgisi dersinde araçların çocuğun içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevre olduğunu söyleyen Akınoğlu, çocuğa öğretilecek konuların onun duyu organlarıyla algılayabildiği alanın ötesine geçmemesi gerektiğini ve Hayat Bilgisi dersinde ilk kazandırılacak kavramların zaman, yer, mekan ve yön kavramları olduğunu da ifade etmiştir (Akınoğlu, 2002).

Özdemir (1998); Erden (1996)'da Okul ortamının, ilk okul yıllarında çocukların sosyo-psikolojik gelişimi üzerinde büyük bir etki yaptığını, çocukların kendilerini değerli bir insan olarak görmelerinin yaşadıkları etkileşimlere bağlı olduğunu, çocukların bir şeyler başarmak, bir şeyler üretmek için çalıştığını, çalışmaları destek görürse, kendine saygısının ve güveninin arttığını, daha fazla çalışmaya ve başarılı olmaya motive olduğunu, başarılı olduğunu hissetmeyen çocukların ise başarısız olduğu düşüncesine kapıldıklarını belirtmişlerdir (Akt: Akınoğlu, 2002 s. 5). “Bu nedenle, çocuk kendi yeteneklerine ve çevresine yönelik olumsuz duygular geliştirebilir. Böylece çevresi ile ilişki kurmada zorluk çeker, uyumsuz kişilik özellikleri ön plana çıkmaya başlar” (Akınoğlu, 2002 s.5).

Öğretmenlerin Hayat Bilgisi öğretiminde bazı ilkelere uygun hareket etmesi gerektiğini savunan Akınoğlu (2002:6), bu ilkeleri aşağıdaki gibi açıklamıştır:

1) *Çocuğa Görelik*: Her çocuğun kendine özgü bir dünyası ve düşünme biçimi vardır. Bu nedenle öğretmenler çocuğun dünyasına ait genel özellikleri bilmelidirler.

2) *Somuttan Soyuta*: Çocuklar somut düşündüğü için somut ve zengin yaşantıları yoluyla öğrenirler. Öğrenme sürecindeki çocuk eşya ve olaylarla yüzyüze gelmelidir.

3) *Yakından Uzağa*: Bireyin doğup büyüdüğü çevreye dengeli bir şekilde uyum sağlaması için onu bu çevre içinde eğitmek gerekir. Çocuk önce yakında olanı öğrenir, sonra uzaktakini öğrenir.

4) *Bilinenden Bilinmeyene*: Öğretime, çocuğun yakın çevresinde geçirdiği yaşantılardan yola çıkarak başlanmalı, çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinişsel hazırbulunuşluluk düzeyi başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

5) *Kolaydan Zora*: Çocuk için kolay olandan başlamak gerekir.

6) *Yerellik (Mahallilik)*: Yakın çevrenin özellikleri dikkate alınarak öğretim yapılmalı, bu durum planlara yansıtılmalıdır.

7) *Hayatilik (Yaşamsallık)*: Hayat Bilgisi yaşamın bilgisidir. Bu da yaşamdan, yaşamın içinde öğrenilir. Çocuğa kazandırılacak bilgiler ve beceriler, yaşama dönük olmalıdır.

8) *Güncellik*: Güncel olayların işlenmesiyle çocuk, yaşamla bağıni güçlendirir. Eleştirel düşünme gücünü geliştirir. Güncel olaylardan gelecekteki yaşamın nasıl etkileneceğini kestirebilir.

2.5. Öğretim Ortamında Kullanılan Materyaller

Öğretmenlerin öğretimin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla öğretim ortamında kullandıkları bazı materyaller vardır. Öğretimi etkin kılmak için bu doğrultuda kullanılan materyallerin temel amacı soyut kavramları somutlaştırmak dolayısıyla öğrenilmesi zor konuların daha rahat ve kolay bir şekilde öğrenilmesini sağlamaktır.

Öğretim materyalini, eğitim ve öğretimi daha verimli hale getirmek için kullanılan malzeme olarak tanımlayan Yıldız (2004), materyalin bazen öğretilecek

olan konunun alt konularla olan bağıını göstermek amacıyla, bazen öğretim ortamında öğrenciyi aktif hale getirmek amacıyla, bazen de zor konuların öğretimini kolaylaştırmak amacıyla kullanılabileceğini belirtmiştir. Yıldız, buradan hareketle öğretimi daha aktif hale getirmek amacıyla kullanılan araçları “öğretim materyali” olarak adlandırmıştır (Yıldız, 2004).

Yanpar (2000), Öğretim hedeflerini gerçekleştirmek için araç-gereç kullanılarak yapılan ders sunumlarını öğretim materyali olarak tanımlamıştır (Akt: Yanpar vd., 2002). 2002’de öğretim araçlarının basitten karmaşığa çeşitlilik gösterdiğini de belirten Yanpar, bunların sırasıyla tebeşir, kağıt, bilgisayar ve ilgili teknolojiler olduğunu söylemiş, bu araçların materyal hazırlamak için gerekli olduğunu da dile getirmiştir. Medya araçlarından olan radyo ve televizyonun bir öğretim aracı olarak derste kullanılabileceğini söyleyen Yanpar, yazı tahtasının bir araç olduğunu, üzerinde bir işlem, resim, vb. yapıldığında bir ders materyaline dönüştüğünü de ifade etmiştir. Benzer şekilde asetat kağıdının araç olduğunu, üzerinde işlem yapılarak tepegözde kullanılan bir materyale dönüştüğünü de belirtmiştir.

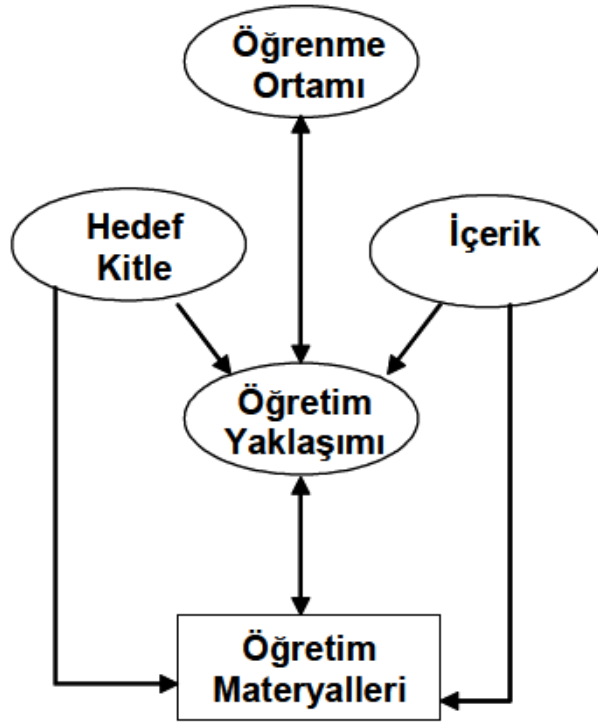
Yazının icadı ile başlayan eğitim öğretim sürecinde ilk kullanılan materyallerin kuşkusuz kalem görevi gören çubuk, tüy, kamış vb. gereçler olduğunu söyleyen Bayram (2006), bu araçların toprak, tahta, taş, deri ve kağıt gibi değişik yüzeylerde kullanılmış ve zaman içinde gelişerek günümüze kadar geldiğini ifade etmiştir. Bunların cinsi ve kalitesinin yazının güzelliği ve sonuçta eğitsel etkinliği nasıl etkilediği üzerine çokça tartışma yaşandığını da ifade eden Bayram, zaman içinde toprak boyalar, kök boyalar, mürekkep ve tebeşir kullanımı, bunların renkleri üzerine yürütülen çalışmalar gibi birçok teknik konunun, eğitim tekniği veya teknolojisi olarak gündemde kaldığını, bugün tebeşir veya keçe uçlu kalemler ekseninde pek tartışma yapılmamakla birlikte yazı tahtası ve özellikleri üzerine yazılıp çizilenlerin hala güncelliğini sürdürdüğünü sözlerine eklemiştir. Bayram, gelişen teknoloji ile birlikte sınıf ortamlarına giren yeni araç ve gereçlerin sayısının her geçen gün artmakta olduğunu da belirtirken, bugün eğitim kurumlarında öğretimin kalitesini ve etkinliğini artırmak üzere birtakım materyallerin kullanıldığını da ifade etmiştir (Bayram, 2006, s.51). Bu materyaller aşağıda verilmiştir:

➤ Tahtalar	Video Kaset
➤ Döner Levhalar	Teletext
➤ Kum Tahtası	Videotext
➤ Kartonlar	Slaytlar
➤ Kuklalar	Tepegöz ve Saydam
➤ Kitap	LCD Panel
➤ Dergi	Bilgisayar Yazılımları
➤ Model ve Numuneler	Projeksiyon Cihazları
➤ Resimler	CD
➤ Poster ve Afişler	CD- ROOM
➤ Gazete Küpürleri	CD-RW
➤ Ses Bantları	İnternet ve Web Teknolojileri
➤ TV Programları (Bayram, 2006).	

Karaca (2011) tarafından yapılan “İlköğretim Öğretmenleri Derslerinde Ne Tür Öğretim Araç Ve Gereçleri Kullanmaktadırlar?” konulu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan kitapları ve tebeşirli yazı tahtalarını genel olarak kullandıklarını söyleyen katılımcı öğretmenler, bunların yanı sıra, bilgisayar, projeksiyon aleti, tepegöz, video çalar, video kasetler, televizyon, eğitim içerikli CD’ler, resimler, haritalar, laboratuvar araç gereçleri, ve hatta kuklalar gibi çeşitli öğretim araç gereçlerini de kullandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin çoğunun daha çok hazır materyalleri kullandıkları anlaşılmaktadır.

Öğretim materyallerini, ders esnasında öğretmenin öğrencilerine sunduğu araçlar olarak tanımlayan Kaya (2006), bu araçların basılı materyaller, fotoğraflar, maketler, olabileceği gibi ses kasetleri, videolar, CD’ler, internet sayfaları, çeşitli yazılımlar da olabileceğini ifade etmiştir.

Kaya, öğretim materyallerinin öğretim programının ihtiyaçlarına göre hazırlanması gerektiğini belirtirken, öğretim materyalleri geliştirme sürecinin bileşenlerini ve bu bileşenlerin etkileşim biçimlerini şekil 2.2.’de vermiştir.

Şekil 2.2. Öğretim Materyalleri Geliştirme Süreci Bileşenleri ve Etkileşim Biçimleri (Akt: Kaya, 2006, s. 27).

Şekil 2.2. 'ye baktığımızda öğretim yaklaşımı merkezde olmak üzere öğrenme ortamı, hedef kitle, içerik ve öğretim materyalleri birbirlerini etkilemektedir. Çift taraflı oklar ise öğeler arasında karşılıklı etkileşim olduğunu göstermektedir.

Newby (1996) hangi materyallerin öncelikli olarak kullanılması gerektiğini belirtirken, ilk olarak öğrenci ihtiyaçlarını karşılayabilecek hazır materyallerin kullanılması gerektiğini, eğer bu mümkün değilse materyal üzerinde değişiklik yapılarak uygun hale getirilmesi gerektiğini, bu da sağlanamıyorsa materyali öğretmenin hazırlaması gerektiğini söylemiştir. Ancak bunun da çok zahmetli olduğunu belirtmiştir. (Akt: Kaya, 2006).

Senemoğlu (2005)'na göre, “öğretim materyallerinin seçiminde şu ölçütlere uymak gerekmektedir:

- a. Materyal hedef davranışları kazandırıcı nitelikte olmalı, düzenlenen öğretim etkinliklerine uygun olmalıdır.

- b. Materyal öğrencilerin özelliklerine uygun olmalıdır: Öğrencilerin psiko-sosyal, beden, psiko-motor ve bilişsel gelişim ile öğrenme özelliklerine uygun olmalı, öğrencinin bir bütün olarak tüm gelişimlerine yardım edebilmelidir. Örneğin; onlarla psiko-sosyal bakımdan yaşantılarını paylaşmasını engelleyen, sadece bilişsel öğrenmelere imkan veren öğretim materyallerini kullanma süresi çok uzun tutulmamalıdır.
- c. Öğretim materyali pratik olmalıdır: Kolaylıkla elde edilebilir ve kullanılabilir olmalıdır” (s.425).

Kaya (2006), sınıf ortamında kullanılabilecek materyalleri sıralarken bunların gerçek nesne ve modeller, yazılı gereçler, çeşitli pano ve tahtalar, görsel basılı materyaller, tepegöz ve saydamları, ses öğeleri, slaytlar ve film şeritleri, televizyon ve video, bilgisayar gibi materyaller olduğunu ifade etmiştir.

Yanpar (2005)’ e göre ise öğretim ortamında kullanılabilecek materyal çeşitleri şunlardır:

➤ **Yazılı Materyaller:**

Avantajları

- En yaygın
- Ucuz
- Kolay ulaşılabilen
- Kolaylıkla çoğaltılabilen

Dezavantajları

- Öğrenci pasif,
- Öğrencinin etkileşimi düşük,
- Güncelleştirilmesi zor,

Yapılması gerekenler

- Eğitim programına uygunluğu,
- Güncelliği,
- Dili,
- Anlatım şekli,
- Pedagojik düzeye uygunluğu,
- Görselliği kontrol edilmeli,

➤ **Resim ve Grafikler:**

Avantajları

Kavramları

- Somutlaştırma,
- Anlamlaştırma,
- Yorumlama,
- Aralarındaki ilişkileri görme,
- Dikkat çekme ve koruma,
- Kolay taşıma,
- Kolay üretilebilme,

Etkinliği artırmak için;

- Gerçeğe uygunluk,
- Renklilik,
- Gerektiğinde yazılı içerik kullanılmalıdır.

➤ **Tepegöz Asetatları**

Avantajları

- Kavramlar
- Vurgulama
- Aralarındaki ilişkiler
- Somutlaştırma
- Kolay algılama
- Kolay hazırlanma
- Tekrar kullanılabilme
- Geniş öğrenci grubuna ulaşma

Dezavantajlar

- Az da olsa teknoloji bağımlı olması

➤ **Gerçek Kişi, Nesneler ve Modeller**

- *Avantajları*
- Gerçek dünyayı anlama,
- Motivasyon artırıcı,

- Eğlenceli,
- Bilgi kalıcılığı sağlama,
- Öğretimin etkinliğini artırma

Dezavantajları

- Her an kolay ulaşılmayan,
- Bazen tekrarı mümkün olmayan olarak ayrılır.

➤ **Ses Kasetleri**

Avantajları

- Kolay hazırlanabilir,
- Kolay ulaşılabilme,
- Dikkat çekme,

Dezavantajları

- Uzun süre dikkati koruyamama,
- Bilgi sıralamasında değişiklik yapılamamasıdır.

➤ **Televizyon Programları ve Video Kasetler**

Avantajları

- Gerçek dünya durumları,
- Ulaşılamayan yerleri tanıma,
- Farklı kültürleri yaşam biçimlerini inceleme,
- Sosyal, doğal olayların neden ve sonuçlarını araştırmadır (s.111).

2.6. Hayat Bilgisi Öğretiminde Kullanılan Materyaller

Öğretmenlerin öğretimin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla öğretim ortamında kullandıkları bazı materyaller vardır. Temel amacı soyut kavramları somutlaştırarak öğrenilmesi zor konuların daha kolay öğrenilmesini sağlamak olan bu materyaller Hayat Bilgisi dersinde de kullanılmaktadır. Hayat Bilgisi dersinde kullanılan bu materyaller ile ilgili olarak Sönmez (1998), hitap ettiği duyu organlarının sayısına göre, beş duyu organına hitap edenden tek duyu organına hitap edene doğru sıralanabilir olduğunu söylerken, Yanpar Şahin (2002), öğrencilerin üç boyutlu materyallerle somut öğrenmeyi sağladığını, öğrencilerin konularla ilgili olarak kendilerinin materyal hazırlayabileceğini, ayrıca öğrencilerin oyun

oynamaktan zevk aldıkları için bulmacalar, kart oyunları, yap-bozlar, eğitim amaçlı CD'ler, kuklalar vb. kullanabileceklerini söylemektedir. Ayrıca Yanpar, öğrenciyi aktif hale getirmek için materyallerin önemini yadsınamaz olduğunu ve materyallerin öğrencilerin çoklu zekalarına hizmet ettiğini de ifade etmektedir.

Yanpar Şahin vd. (2002), Hayat Bilgisi dersinde kullanılan bazı materyalleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

- **Ders Kitabı:** Öğretim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla okullarda kullanılmak üzere planlı programlı bir şekilde hazırlanan basılı öğretim materyalidir.
- **Tahta:** Sınıf içi etkinliklerde öğrenciyi daha aktif hale getirmek ve öğretmenin daha verimli ders anlatabilmesini sağlamak amacıyla kullanılan öğretim materyalidir.
- **Küre:** Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler derslerinde ağırlıklı olarak kullanılan yer küre modeli de denilen öğretim materyalidir.
- **Harita:** Dünya üzerindeki herhangi bir yerin kuş bakışı görünümünün belli oranlarda küçültülerek çizilmesiyle elde edilen öğretim materyalidir.
- **Atlaslar:** Çeşitli haritaların derlemesinden oluşan bir öğretim materyalidir.
- **İnternet:** Bilgiye ulaşmanın en kısa yolu olan ve okullarda bir öğretim materyali olarak da kullanılan bir iletişim ağıdır.
- **Kavram Haritaları (Materyal Olarak):** Birbiriyle bağlantılı olan kavramların gösterildiği bir öğretim materyalidir.
- **Eğitici CD'ler:** Genellikle yayın evleri tarafından hazırlanan konuların görsel ve işitsel olarak anlatıldığı öğretim materyalidir.
- **PowerPoint Sunumlarını Hazırlama:** Kazanımların, bu kazanımlara bağlı konuların ve ölçme değerlendirme etkinliklerinin bilgisayar ortamında anlatılmasına dayanan öğretim materyalidir.
- **Deneyler:** Öğretim hedeflerini gerçekleştirmek ve öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmesini sağlamak amacıyla laboratuvar ortamında yapılan etkinliklere dayalı bir öğretim materyalidir.

- **Ansiklopediler:** Bilgilerin sistemli ve alfabetik bir sıraya göre verildiği bir öğretim materyalidir.
- **Tarih Şeridi:** Tarihi olayların kronolojik sıraya göre bir şerit üzerinde anlatıldığı öğretim materyalidir.
- **Resim ve Resim Setleri:** Öğrenmeyi görsel yönden destekleyen öğretim materyalleridir.
- **Yap-bozlar:** Parçadan-bütüne ilkesiyle parçaları bir araya getirerek ve eğlenerek öğrenmeyi sağlayan öğretim materyalidir.
- **Grafikler:** Birbirine bağlı değişkenlerin şekille gösterilmesiyle oluşan öğretim materyalidir.
- **El Kitapçıkları:** Herhangi bir konuda, kolaylıkla yararlanabilmek amacıyla hazırlanan öğretim materyalidir.
- **Albümler:** Herhangi bir konuda resimlerden ve kısa açıklamalardan oluşan öğretim materyalidir.
- **Aile Ağacı (Soyağacı):** Bir kişinin soyundan olan kişilerin çizelge üzerinde gösterilmesiyle oluşan öğretim materyalidir.
- **Bulmacalar:** Açıklaması verilen kavram veya değerleri düşündürerek ve aratarak buldurmayı amaçlayan ve çeşitli şekillerden oluşan öğretim materyalidir.
- **Ses Kasetleri:** Öğrenmeyi işitsel olarak destekleyen öğretim materyalidir.
- **Çalışma Yaprakları:** Öğrencilerin evde veya sınıfta kendi kendilerine çalışmalarına olanak tanıyan, üzerinde çeşitli bilgi ve etkinliklerin bulunduğu bir öğretim materyalidir.
- **Gerçek Kişi, Nesne ve Modeller:** Konuyla ilgili gerçek kişilerin, nesnelerin veya modellerin öğrenciyle etkileşim kurması amacıyla sınıfa getirilmesiyle oluşan öğretim materyalidir.
- **Asetat (Saydam):** Tepegöz makinasında kullanılmak üzere üzerinde çeşitli bilgi ve etkinliklerin bulunduğu basılı ve şeffaf bir öğretim materyalidir.

- **Slayt:** Bilgisayar ortamında PowerPoint sunumunda kullanılan öğretim materyalidir.
- **Video Kaseti ve VCD:** Görsel ve işitsel öğrenmeye olanak tanıyan bir öğretim materyalidir.
- **Kuklalar:** Karşılıklı konuşmaya, söze dayalı ve üç boyutlu bir öğretim aracıdır.
- **Ünite Dosyası:** Bir üniteye ait çalışma ve etkinlik örneklerinin saklandığı bir öğretim materyalidir.

Tekindal vd., (2004)'te Hayat Bilgisi öğretiminde kullanılan eğitim araçlarını ve teknolojilerini şu şekilde sıralamıştır:

- Üç boyutlu araçlar (Gerçek eşya ve olaylar, modeller, kesitler,örnekler, maketler vb.)
- Basit (çevre olanakları ve atık malzemeler kullanılarak yapılan) ders araç-gereçleri
- Dramatik etkinlikler
- Sergiler
- Televizyonla ve video ile eğitim programları
- Hareketli filmler
- Hareketsiz görüntüler, slaytlar, saydamlar, Powerpoint sunumları
- Radyo programları ve işitsel araçlar
- Fotoğraf makineleri, filmler
- Soyut görsel semboller
- Sözel semboller
- Yazılı ve basılı gereçler (Ders kitapları, ansiklopediler,el kitapçıkları, ünite dosyaları, gazete küpürleri vb.)
- Şemalar, resimler ve resim setleri, grafikler
- Haritalar, küreler, kroki ve planları
- Kavram haritaları
- Çeşitli nesne ve ürünlerin koleksiyonları
- Yazı tahtaları
- Deneyler

- Soy ağacı
- Bulmacalar, yap-bozlar
- Kuklalar
- Programlı öğretim materyalleri
- Bilgisayarlar (Bilgisayar destekli öğretim yazılımları)
- Eğitici CD'ler, VCD'ler
- İnternet

(akt: Uşun, 2006).

Binbaşıoğlu (1981)'de yukarıda sıralananları dışında hayat bilgisi öğretiminde yaygın olarak kullanılan diğer araçlar olarak,

- Kum havuzu ve kum masası
- Yıl diyagramı
- Zaman şeridini

sıralamıştır (akt: Uşun, 2006).

Hayat bilgisi dersi için öğretmen ve öğrenciler tarafından yapılabilecek araç ve gereçler

Erdem vd., (2005)'e göre, “Hayat bilgisi dersi için öğretmen ve öğrenciler tarafından yapılabilecek araç ve gereçler şunlardır”:

1. Okulun maketi
2. Takvim
3. Su saati, kum saati
4. Saat kadranı
5. Zaman şeridi
6. Koleksiyonlar
7. Trafik aracı
8. Çevrenin kabartma haritası
9. Mevsimler tablosu
10. Ay ve güneş tutulması
11. Okul ve çevrenin krokisi
12. Konularla ilgili şema ve tablolar

(akt: Uşun, 2006, s. 384).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

İlkokul Hayat Bilgisi Dersi öğretiminde materyal kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini araştırmak amacı ile yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır ve araştırma durum çalışması modeli benimsenerek çalışılmıştır. McMillan (2000), durum çalışmalarını bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlamaktadır (Akgün, vd., 2014).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışma evreni, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Gaziantep ilinde ilkokullarda görevli sınıf öğretmenleridir.

Araştırmanın örneklemi ise, Gaziantep ili Şahinbey ilçesinde ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem yöntemi olarak Uygun Örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma grubundaki katılımcıların özellikleri Tablo1, Tablo2, Tablo3 ve Tablo4’ de verilmiştir.

Tablo 3.1. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyet Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri

<i>Cinsiyet</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Erkek	108	55,39
Bayan	87	44,61
Toplam	195	100

Tablo 3.1.’ de görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %55,39’ una tekamül eden 108 tanesini erkek öğretmenler oluştururken, %44,61’ine tekamül eden 87 tanesi ise bayan öğretmenlerden oluşturmaktadır.

Tablo 3.2. Sınıf Öğretmenlerinin Yaş Dağılımının Frekans ve Yüzde Değerleri

<i>Yaş</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
22 – 27	11	5,64
28 – 33	46	23,59
34 – 39	58	29,75
40 – 45	55	28,20
45 üzeri	25	12,82
<i>Toplam</i>	195	100

Tablo 3.2’ de görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %5, 64’ ü 22 – 27 yaş aralığında, %23, 59’ u 28-33 yaş aralığında, %29,75’ i 34-39 yaş aralığında, %28, 20’ si 40-45 yaş aralığında, %12,82’ si 45 üzeri yaş aralığında bulunmaktadır.

Tablo 3.3. Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Kıdeminin Frekans ve Yüzde Değerleri

<i>Mesleki Kıdem</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
0 – 5 yıl	17	8,71
6 – 10 yıl	42	21,54
11 – 15 yıl	45	23,08
16 – 20 yıl	42	21,54
20 yıl üzeri	49	25,13
<i>Toplam</i>	195	100

Tablo 3.3 de incelendiğinde çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %8,71’ i 0-5 yıl aralığında, %21,54’ ü 6-10 yıl aralığında, %23,08’ i 11-15 yıl aralığında, %21,54’ ü 16-20 yıl aralığında, %25,13’ ü 20 yıl üzeri aralıkta bulunmaktadır.

Tablo 3.4. Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Durumlarının Frekans ve Yüzde Değerleri

<i>Eğitim Durumu</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Eğitim Fakültesi	151	77,44
Diğer	18	9,23
Yüksek Lisans- Doktora	16	8,20
İki Yıllık Eğitim Enstitüsü	8	4,10
Eğitim Yüksek Okulu	2	1,03
<i>Toplam</i>	195	100

Tablo 3.4’ de görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %77,44 gibi büyük bir bölümü eğitim fakültesi mezunu, %9,23’ünü diğer bölüm mezunları, %8,20’ si yüksek lisans-doktora mezunu, %4,10’u iki yıllık eğitim enstitüsü mezunu, %1,03’ü eğitim yüksek okulu mezunudur.

3.3. Verilerin Toplanması

İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde materyal kullanımına ilişkin öğretmen görüşlerini araştırmak için veri toplama aracı olarak anket, kişisel bilgi formu, ve mülakat soruları kullanılmıştır. Thomas (1998) anketi (questionnaire) “insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlamaktadır.” (Akgün vd., 2014, s.124) “Görüşme, en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir.” (Akgün vd., 2014, s.150)

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından alan yazın desteği ile hazırlanmış olan mülakat soruları ve Ergani (2010) tarafından geliştirilmiş olan anket formu (izin alınarak) ile toplanmıştır.

Formlar hazırlanmadan önce alan yazın taraması yapılmış, benzer araştırmalarda kullanılmış olan sorulardan ve araştırmacının incelediği ve inceleme sonucunda önemli gördüğü konularla ilgili sorulardan madde havuzu oluşturulmuştur. Madde havuzunu oluşturan sorulardan benzer olanlar birleştirilmiş amaca uygun olmayanlar çıkarılmıştır. Görüşüne başvurulmuş uzmanlar tarafından da uygun görülen form son şeklini alarak araştırmada kullanılmıştır.

Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu “kişisel bilgiler” ve “anket maddeleri” olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde; öğretmenin kişisel bilgilerine yönelik dört soruya yer verilmiştir. Öğretmenlerin cinsiyetleri ve mezun oldukları okul bölümleri tercihi verilmiş, öğretmenlerin hizmet süresi ve yaşlarını belirttikleri bölümler ise açık uçlu olarak hazırlanmıştır (Ergani, 2010).

İkinci bölümde; öğretmenin kullanmış olduğu materyallere ilişkin 11 adet soruya yer verilmiştir. Bölümün 9 sorusu öğretmenlerin materyalleri hangi sıklıkla kullandıklarını ölçmeye yönelik, 2 sorusu ise kullanmakta oldukları materyallerin yeterliliklerini ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu bölümde derecelendirme

ölçeği beşli likert halinde hazırlanmış olup; hiç, çok az, ara sıra, genellikle, her zaman şeklinde derecelendirilmiştir. (Ergani, 2010) Araştırmacı tarafından geliştirilen mülakat soruları ise 7 adet açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu, alan yazın taraması yapılarak ve uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır.

Toplam 250 adet anket formu çoğaltılarak öğretmenlere dağıtılmış, ancak bazı anketlerin geri dönüşünün sağlanamaması ve bazılarının ise cevaplandırılmamış olması sebebi ile araştırmada 195 adet anket değerlendirilmeye alınmıştır. Ayrıca örneklem içerisinde kadem yılı esasına göre, yani her kademden öğretmene uygulamak koşuluyla seçilen 16 sınıf öğretmeniyle de görüşme yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre; elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla da veriler, sistematik ve açık şekilde betimlenir; betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır. (Şimşek ve Yıldırım, 2013)

Araştırma verilerinin analizinde katılımcıların kişisel özellikleri ve görüşlerinin genel olarak değerlendirilmesinde frekans, yüzde gibi betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Bu araştırmada mülakat sorularından elde edilen verilerin analizinde nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. (Büyüköztürk vd. 2014)'e göre (Aktaran: Yıldırım, 2015, s. 47). İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. (Patton, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2013)'e göre ise “içerik analizi, hacimli olan nitel materyali olarak temel tutarlılıkları ve anlamları ortaya çıkarmaya yönelik nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabalarını ifade etmek için kullanılan bir nitel veri analiz yöntemidir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Aktaran: Yıldırım, 2015, s. 47).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine yönelik hazırlanan “Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı ankete ve mülakat sorularına öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplara dayanarak elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz? Bu materyaller yeterli midir?” sorusunun “hangi materyallerden yararlanıyorsunuz” kısmına verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Kullanılan materyaller</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Küre	10	14,50
Akıllı tahta	8	11,60
Afişler	6	8,70
Haritalar	5	7,24
Mevsim şeridi	5	7,24
Posterler	5	7,24
Ders kitapları	5	7,24
Atatürk köşesi	3	4,35
Tarih şeridi	3	4,35
Panolar	3	4,35
Resimler	3	4,35
Projeksiyon cihazı	3	4,35
Ek kaynaklar	3	4,35
Ünite köşesi	2	2,90
İnsan maketi	2	2,90
Kendi hazırladığımız materyaller	2	2,90
Grafikler	1	1,44
<i>Toplam</i>	69	100

Tablo 4.1.’de görüldüğü gibi “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz?” sorusuna çalışma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplar analiz edilip yorumlandığı zaman 17 farklı başlık ortaya

çıkıştır. Bu başlıklar incelendiğinde, %14,5 oranında “küre” ; %11,60 oranında “akıllı tahta” ; %8,70 oranında “afişler” şeklinde sınıf öğretmenlerinin yararlandıkları materyallerle ilgili düşünceleri tespit edilmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi dersi öğretiminde “küre”yi kullanan öğretmenlerin sayısının en fazla olduğu, bunu sırasıyla “akıllı tahta” ve “afişler”in izlediği görülmektedir. Öğretmenler tarafından en az kullanılan materyal ise “grafikler” olarak göze çarpmaktadır. Bu bulgulara göre bazı materyaller birçok öğretmen tarafından kullanılırken, bazılarının ise çok az öğretmen tarafından kullanılmakta olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda ise öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersinde kullandıkları bu materyalleri hangi sıklıkla kullandıklarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 4.2. “Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri”

Materyal Kullanımına İlişkin Görüşler		Hiç		Çok Az		Ara Sıra		Genellikle		Her Zaman		Toplam	
Hayat Bilgisi Öğretiminde,		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Haritayı sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	19	9,74	45	23,08	82	42,05	40	20,51	9	4,62	195	100
Küreyi sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	12	6,15	40	20,51	89	45,64	41	21,03	13	6,67	195	100
Resim aracını sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	4	2,05	21	10,77	54	27,70	78	40	38	19,48	195	100
Afiş ve posteri sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	3	1,54	36	18,46	58	29,75	82	42,05	16	8,20	195	100
Zaman ve tarih şeridini sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	10	5,13	39	20	71	36,41	65	33,33	10	5,13	195	100
Tepegözü sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	156	80	15	7,70	9	4,61	12	6,15	3	1,54	195	100
Projeksiyonu sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	44	22,56	5	2,56	41	21,03	55	28,21	50	25,64	195	100
Slayt makinesini sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	111	56,92	25	12,82	29	14,87	21	10,77	9	4,62	195	100
Akıllı tahtayı sıklıkla kullanıyorsunuz?	hangi	108	55,38	4	2,05	11	5,64	27	13,85	45	23,08	195	100

Tablo 4.2.'de görüldüğü gibi ankete katılan sınıf öğretmenlerinin “haritayı hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusuna %9,74’ü hiç cevabını verirken, %23,08’i aynı soruya “çok az”, %42,05 gibi büyük bir bölümü “ara sıra”, %20,51’i “genellikle” ve %4,62’si ise “her zaman” cevabını vermiştir.

“Küreyi hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusuna öğretmenlerin %6,15’i “hiç”, %20,51’i “çok az”, %45,64 gibi büyük bir bölümü “ara sıra”, %21,03’ü “genellikle”, %6,67’si ise “her zaman” cevabını vermiştir.

Öğretmenler “Resim aracını hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusuna %2,05 ile “hiç” cevabını verirken, %10,77 ile “çok az”, %27,70 ile “ara sıra”, %40 ile “genellikle”, %19,48 ile “her zaman” cevabını vermişlerdir.

Yine Tablo 4.2.'de “afiş ve posterini hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında sınıf öğretmenlerinin %1,54 gibi “çok az” bir kısmı afiş ve posterini “hiç” kullanmadıklarını belirtirken, %18,46’sı “çok az” kullandığını, %29,75’i “ara sıra” kullandıklarını, %42,05’e karşılık gelen önemli bir kısmı “genellikle” kullandıklarını ve %8,20’si “her zaman” kullandığını belirtmişlerdir.

Öğretmenler “zaman ve tarih şeridini hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusunu %5,13 ile “hiç”, %20 “çok az”, %36,41 “ara sıra” %33,33 “genellikle” ve %5,13 “her zaman” olarak cevaplamışlardır.

Ankete katılan öğretmenlerin %80’ne karşılık gelen büyük bir bölümü “tepegözü” “hiç” kullanmadıklarını belirtirken, %7,70’i “çok az” kullandığını, %4,61’i “ara sıra”, %6,15’i “genellikle” ve %1,54 gibi az bir kısmı “her zaman” kullandıklarını belirtmişlerdir.

“Projeksiyonu hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında ise öğretmenlerin %22,56’sının projeksiyonu “hiç” kullanmadığını, %2,56’sının “çok az” kullandığını, %21,03’ünün “ara sıra” kullandığını, %28,21’inin “genellikle” kullandığını ve %25,64’ünün de “her zaman” kullandığını görmekteyiz.

“Slayt makinesini” öğretmenlerin %56,92 ye karşılık gelen yarıdan fazlası “hiç” kullanmamakta, %12,82 si “çok az”, %14,87’si “ara sıra”, %10,77’si “genellikle” ve %4,62’si “her zaman” kullanmaktadır.

“Akıllı tahta” kullanımına bakıldığında ise ankete cevap veren sınıf öğretmenlerinin %55,38’i “akıllı tahtayı” “hiç” kullanmadığı, %2,05’e karşılık gelen

az bir kısmının “çok az” kullandığı, %5,64’ünün “ara sıra” kullandığı, %13,85’inin “genellikle” kullandığı ve %23,08’inin “akıllı tahtayı” “her zaman” kullandığı görülmüştür.

Tablo 4.2.’de yer alan araç ve gereçler bir bütün olarak incelendiğinde, katılımcıların en sık “afiş ve poster” (% 42,05) kullandıkları belirlenmiştir. Bunu sıra ile “resim aracı” (% 40) ve “zaman ve tarih şeridi” (% 33,33) araçları izlemektedir. En az sıklıkta kullanılan yöntemler ise şunlardır: “Tepegöz” (% 80), “slayt makinesi” (% 56,92), akıllı tahta (% 55,38). Elde edilen bulgular, Ergani (2010)’nin yapmış olduğu “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Yöntem Ve Teknikleri İle Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” başlıklı araştırmada elde edilen bulgular ile benzer ve farklılıklar göstermektedir. Ergani (2010)’nin araştırmasında en sık kullanılan materyal %46,4 ile “resim aracı” olurken, Tablo 4.2.’de en sık kullanılan “afiş ve poster” olmuştur. Ergani (2010)’nin çalışmasında “akıllı tahta”yı hiç kullanmayanların oranı %70 iken, (Ergani, 2010) Tablo 4.2.’de bu oran %55,38 olmuştur. Bu da teknolojik gelişmelere paralel olarak okullarda materyal olarak “akıllı tahta” kullanımının arttığını göstermektedir. Ancak “akıllı tahta” hala en az sıklıkta kullanılan materyaller arasındadır.

Çalışma grubundaki bazı öğretmenlerin “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Ö6; “Küre, harita,akıllı tahta, ders kitabı, ek kaynaklar, afişler, posterler, Atatürk Köşesi, mevsim şeridi gibi materyallerden faydalanıyoruz. Bu materyaller yeterli oluyor” derken, Ö5; “Hayat Bilgisi dersi insanın toplum içindeki yaşamını düzenleyen bir derstir. Özellikle çocukların birbirleriyle ve çevreyle olan ilişkilerini düzenleyen bir ders olduğu için, bu derste materyal konusunda çok çeşitlilik yoktur. O yüzden biz okulda kullanılan teknolojik bir takım imkânlardan yararlanıyoruz. Bunlar son dönemde Fatih Projesi’yle sağlanan sınıfımızda kullandığımız akıllı tahtalardır. Akıllı tahtalar vesilesiyle çocukların daha eğlenceli bir şekilde ders yapmasını sağlıyoruz. Bunun dışında tarih şeridi, değişik kazanımlarda insan vücuduyla ilgili somut görselleri sunacak materyaller veya dünyanın şekliyle ilgili küre vb. materyalleri kullanıyoruz. Hayat Bilgisi dersi insan ilişkileriyle ilgili olduğu için henüz bizde yeteri derecede materyal çeşitliliği yok. O yüzden yeterli oluyor

diyemem” ifadesini kullanmıştır. Ö9 ise; “*Şu an zaten Fatih Projesi kapsamında kurulan akıllı tahtalarımız var. Birçok görsel, işitsel materyale oradan rahatlıkla ulaşabiliyoruz. Fiziksel materyallerden de genellikle –kendi konularımız için söyleyeyim- küreyi kullandım. Çocukların da çok ilgisini çeken bir model. Yine bazen okulumuzda internet ağında sıkıntılar yaşandığı için bu durumda da afişler, posterler ya da diğer görsel materyaller hazırlayarak öğrencilerin kullanımına sunmaya çalışıyoruz. Bu materyaller yeterli olmuyor. Tüm dersler için hazır materyal bulmakta da zorlanıyoruz*” şeklinde bu konudaki düşüncelerini belirtmiştir.

Öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde genel olarak materyal kullanımına önem verdikleri görülmektedir. Bazı öğretmenler materyalleri okulun imkânlarından yararlanarak kullandıklarını, bazıları ise materyaller yetersiz kaldığında kendilerinin hazırladığını ifade etmişlerdir. Yine bazı öğretmenler kullandıkları materyalleri yeterli bulurken, bazıları ise yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.3. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz? Bu materyaller yeterli midir?” sorusunun “Bu materyaller yeterli midir?” kısmına verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Verilen cevaplar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Yeterli değil	12	75
Yeterli	4	25
Toplam	16	100

Tablo 4.4.2.’e göre çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %75’i kullandıkları materyallerin “yeterli olmadığını” söylerken, %25’i ise “yeterli” cevabını vermiştir.

Öğretmenlerin kullanmış olduğu materyallerin yeterliliğine ilişkin anket sorularına verdikleri cevap ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.4. “Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımının Yeterliliğine İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri”

Materyal Kullanımına İlişkin Görüşler	Hiç		Çok Az		Ara Sıra		Genellikle		Her Zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
<i>Hayat Bilgisi Öğretiminde,</i>												
Kullanmış olduğunuz araç -gereçler yeterli mi ?	32	16,41	55	28,20	45	23,08	48	24,61	15	7,70	195	100
Kullanmış olduğunuz araç-gereçlerden başka öğretim araç-gereçlerine ihtiyaç duyuyor musunuz?	10	5,13	19	9,74	68	34,87	64	32,82	34	17,44	195	100

Tablo 4.4.’de ise sınıf öğretmenlerinin kullanmakta oldukları materyallerin yeterliliklerini ölçmeye yönelik 2 soru cevaplandırılmıştır. Öğretmenlerin bu iki soruya verdikleri cevaplar şöyledir:

“Kullanmış olduğunuz araç -gereçler yeterli mi?” sorusu için ankete katılan sınıf öğretmenlerinin %16,41’i “hiç” yeterli olmadığını belirtirken, %28,20’si “çok az” yeterli olduğunu”, %23,08’i “ara sıra”, %24,61’i “genellikle” ve %7,70’i “her zaman” yeterli olduğunu ifade etmişlerdir.

“Kullanmış olduğunuz araç-gereçlerden başka öğretim araç-gereçlerine ihtiyaç duyuyor musunuz?” sorusuna ise öğretmenlerin %5,13’ü “hiç” cevabını verirken, %9,74’ü “çok az”, %34,87’si “ara sıra”, %32,82’si “genellikle” ve %17,44’ü ise “her zaman” cevabını vermişlerdir.

Aşağıda ise “İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri” adlı mülakat sorularına araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevapların frekans ve yüzde değerleri verilmiştir.

Tablo 4.5. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkileri nelerdir?” sorusunun frekans ve yüzde değerleri

<i>Verilen cevaplar</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Daha iyi anlamayı sağlama	8	16,32
Odaklanmayı sağlama	8	16,32
Görselliği sağlama	4	8,16
Akılda kalıcılığı sağlama	4	8,16
Öğrenciyi aktif hale getirme	4	8,16
Yaparak-yaşayarak öğrenmeyi sağlama	4	8,16
Dikkat çekme	4	8,16
Duyu organlarına hitap etme	3	6,12
Motivasyonu sağlama	2	4,08
Somut olarak öğrenme	2	4,08
Gerçek hayatla ilişkilendirme	2	4,08
Öğrencilerin ilgisini artırma	1	2,05
Bireysel farklılıkları ortaya çıkarma	1	2,05
Güdülemeyi sağlama	1	2,05
Zihinde canlandırmayı sağlama	1	2,05
Toplam	49	100

Tablo 4.5.’de görüldüğü gibi “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkileri nelerdir?” sorusuna çalışma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin verdikleri cevaplar analiz edilip yorumlandığı zaman 15 farklı başlık ortaya çıkmıştır. Bu başlıklar incelendiğinde, materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkisi olarak %16,32 oranında “daha iyi anlamayı sağlama”, %16,32 oranında “odaklanmayı sağlama”, %8,16 oranında “görselliği sağlama” ; %8,16 oranında “akılda kalıcılığı sağlama,” ; %8,16 oranında “öğrenciyi aktif hale getirme” ; %8,16 oranında “yaparak-yaşayarak öğrenmeyi

sağlama,” ; %8,16 oranında da “dikkat çekme” olarak cevap verdikleri görülmektedir. Sorulan bu soruya “Duyu organlarına hitap etme” (%6,12) oranında olurken, verilen diğer cevaplar ve oranlar şu şekilde sıralanmıştır: “Motivasyonu sağlama” (%4,08); “somut olarak öğrenme” (%4,08); “gerçek hayatla ilişkilendirme” (%4,08); “öğrencilerin ilgisini artırma” (%2,05); “bireysel farklılıkları ortaya çıkarma” (%2,05); “güdülemeyi sağlama” (%2,05) ve “zihinde canlandırmayı sağlama” (%2,05).

Tablo 4.5. genel olarak incelendiğinde %16,32 oranında materyallerin daha iyi anlamayı sağladığı ve derse odaklanmayı arttırdığı görülmektedir.

Çalışma grubundaki bazı öğretmenlerin “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkileri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekildedir:

Ö1; “ *Hocam sizin de bildiğiniz gibi materyal kullandığımız zaman yani ortada görsel bir şey olduğu zaman, öğrencilerin akıllarında daha kalıcı oluyor. Örneğin dünya üzerindeki ülkeler konusunu işlerken bunu bir küre üzerinde gösterdiğimizde, öğrenci bunu daha iyi kavrayabiliyor veya gece-gündüz olayını anlatırken akıllı tahtayı kullandığımızda ordaki animasyonları izlettiğimizde akılda daha kalıcı oluyor.*” şeklinde ifade ederken, Ö3; “*Hayat Bilgisi dersi bizim öğrenci seviyemizle alakalı somut işlemler dönemi olduğu için, daha çok görsellik üzerine yoğunlaşmamız gerekiyor. Bunun için de öğrencilerin duyu organlarına ne kadar hitap edebilirsek o kadar başarılı olabileceğimizi düşünüyoruz. Tabi burada öğrenciyi canlı tutmak lazım. Bunun için de materyaller üzerine yoğunlaşmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Bütün bunların öğrencilerin derse odaklanmasına etkisi oluyor. Öğrenci ne kadar çok yaparak-yaşayarak öğrenirse, sadece sözlü olarak değil de görsel olarak da yoğunlaşırsak öğrenme üzerindeki etki artar diye düşünüyorum.*” demiştir.

Yine benzer şekilde Ö4; “*Materyallerin en önemli özelliklerinden birkaçı dikkat çekmesi, öğrencinin ilgisini artırması, öğrencinin ilgisini derse yönlendirmesi ve odaklanmayı sağlamasıdır. Materyal olmadan da dikkat ve odaklanma çok zor oluyor. Materyal olmadan sözel anlatım yöntemiyle dersi işlediğimiz zaman, öğrencinin edinmesi gereken kazanımlardan bir kısmı havada kalıyor. Odaklanma*

sağlanırsa öğrenme gerçekleşiyor. Odaklanma sağlanmazsa öğrenmenin tam anlamıyla gerçekleştiğini düşünmüyorum. Odaklanmayı sağlamak için de materyal ve materyalin de özelliklerinin önemli olduğuna inanıyorum.” derken, Ö16; “Derslerde kullandığımız materyallerin en önemli özelliği öğrencilerin ilgisini çekmesidir. Öğrencinin ilgisini toplayabiliyorsa o zaman daha iyi öğrenme gerçekleşecektir. Kullandığımız materyallerde öğrencinin duyu organını ne kadar çok işin içine katarsak, öğrenme o kadar iyi gerçekleşecektir. Bundan dolayı kullandığımız materyal ne kadar çeşitli olursa ve ne kadar çok duyu organına hitap ederse, öğrencinin daha çok ilgisini çekip, onun derse daha iyi odaklanmasını sağlayacaktır.” ifadesinde bulunmuştur.

Öğretmenlerin kendi ifadeleri incelendiğinde materyal kullanımının görselliği artırıp akılda kalıcılığı sağladığı ve öğrencinin derse olan ilgisini artırarak derse odaklanmasını sağladığı görülmektedir.

Tablo 4.6. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyaller kolay ulaşılabilir nitelikte midir?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

Verilen cevaplar	f	%
Bazıları kolay ulaşılabilir	8	50
Kolay ulaşılabilir	6	37,5
Kolay ulaşılabilir değil	2	12,5
Toplam	16	100

Tablo 4.6.’da çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kullandıkları materyallerin kolay ulaşılabilirliğine yönelik soruya verdikleri cevapların istatistiki bilgilerine göre, öğretmenlerin %50’si bazı materyallere kolay ulaşabildiklerini bazılarına ise kolay ulaşamadıklarını ifade ederken, %37,5’i kullandıkları materyallerin kolay ulaşılabilir olduğunu belirtmiş ve %12,5’i ise kullandıkları bu materyallerin kolay ulaşılabilir olmadığını söylemişlerdir. Çalışmaya katılan bazı öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplarla ilgili olarak

Ö10; “Evet bu materyallere kolayca ulaşabiliyoruz. Akıllı tahtamız ve internetimiz de var. Afişler, posterleri de gerekli yerlerden alıyoruz. Yani bu

materyallere kolayca ulaşabiliyoruz. Özellikle bu materyalleri kırtasiyelerden alıyoruz. Öğrenciler de internetten indiriyorlar” ifadesini kullanırken, Ö11:”Hazır olarak alınanlar genelde kolay ulaşılabilir nitelikte, ama kendimiz yapmaya çalıştığımızda biraz zaman harcamamız gerekiyor” demiştir. Ö7 ise; “Bizim için çok da kolay değil. Ben kendi okulum için düşünecek olursam, merkeze çok yakın bir okul değilim ve tek çalışıyorum. Dört sınıfımız bir arada. Dolayısıyla biraz kendimiz hazırlamaya çalışıyoruz, biraz da hazır bulunduruyoruz. Materyaller konusunda çok da ulaşılabilir olduğunu söyleyemem” açıklamasını yapmıştır.

Öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplara da bakacak olursak, bazı öğretmenlerin Hayat Bilgisi dersinde kullandıkları materyallere kolay ulaşabildiklerini, bazı öğretmenlerin ise bu materyallere kolay ulaşamadıklarını, bazı öğretmenlerin de kolay ulaşabildikleri materyaller olduğu gibi ulaşmakta zorlandıkları materyallerin de olduğunu görmekteyiz.

Tablo 4.7. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri nerelerden elde ediyorsunuz? Sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

Nerelerden elde ediyorsunuz	f	%
Kırtasiyeler	12	33,33
Kendimiz hazırlıyoruz	8	22,22
Okulun imkanları	4	11,11
İnternet	4	11,11
Yayınları	3	8,34
Çevremiz	2	5,55
MEB’in gönderdikleri	1	2,78
Kitaplar	1	2,78
Evden hazır getirilen malzemeler	1	2,78
Toplam	36	100

Tablo 4.7.’de görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri, kullandıkları materyalleri %33,33 oranında “kırtasiyelerden” elde ederken,

“kendimiz hazırlıyoruz” diyenler %22,22 oranında, “okul imkanlarından” ve “internet” diyenler ise %11,11 oranında olmuştur. En az orana sahip olanlar ise %2,78 ile “MEB’in gönderdikleri”, “kitaplar” ve “ev” olmuştur.

Tablo 4.8. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri elde etmede herhangi bir problem yaşıyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Problem yaşıyor musunuz?</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Problem yaşıyorum	9	56,25
Problem yaşamıyorum	5	31,25
Kısmen problem yaşıyorum	2	12,5
Toplam	16	100

Tablo 4.8.’de öğretmenlerin kullandıkları materyalleri elde etmede problem yaşayıp yaşamadıklarına dair bilgiler yer almaktadır. Bu bilgilere göre çalışmaya katılan öğretmenlerin %56,25’i materyal elde etmede problem yaşadığını ifade ederken, %12,5’i kısmen problem yaşadığını ve %31,25’i ise problem yaşamadığını belirtmiştir.

Bazı öğretmenler “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri nerelerden elde ediyorsunuz? Bu materyalleri elde etmede herhangi bir problem yaşıyor musunuz?” sorusuna şu şekilde cevap vermiştir:

Ö6; “Bunlar sınıfımızda hazır bulunuyor. Bir kısmını da kaynak kitap aldığımız elemanlar getiriyor. Özellikle afişler ve grafikleri kaynak kitap aldığımız kırtasiyeler veriyor. Bu materyalleri elde etmede herhangi bir problem yaşamıyorum.” Ö2; “Genellikle okuldan, kırtasiyelerden ve internetten faydalanıyoruz. Tabi bunları elde etmede zaman zaman problem yaşadığımız da oluyor. Okulumuzun internet alt yapısında sorun olduğundan dolayı internet ağına çoğu zaman erişemiyoruz. İnternetimiz var ama faydalanamıyoruz. Bu gibi sıkıntılar oluyor.” Ö3; “Kullandığımız materyalleri bazen kendimiz hazırlıyoruz, bazen hazır alıyoruz. Tabi bu konuda problemler yaşıyoruz. Velilerin yaşam standartlarından kaynaklanan, öğretmenin ön hazırlığından kaynaklanan, yine öğretmenin derste materyali kullanımından kaynaklanan, öğrencilerin materyal hazırlamaya

katılımından kaynaklanan problemler oluyor. Yine burada ailenin katılımının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bazen de okulda materyal eksikliğinden kaynaklanan problemler oluyor.” Ö12; “Bazen kırtasiyeden, bazen evden, bazen konunun durumuna göre farklı yerlerden karşılamaya çalışıyoruz. Bunları elde etmek bazen pahalıya mal olabiliyor, bazen hazırlamak için zamanımız olmuyor. Özellikle zaman konusunda bazen sıkıntı yaşıyabiliyoruz.”

Tablo 4.7, Tablo 4.8. ve öğretmenlerin kendi ifadelerinden de anlaşılabacağı gibi Hayat Bilgisi dersinde kullanılan materyalleri elde etmede genel olarak en fazla kırtasiyelerden yararlandıkları görülmekte, kırtasiyelerin yanı sıra sırasıyla eğer varsa okul imkanlarından yararlandıkları veya bu materyalleri kendileri hazırladıkları anlaşılmaktadır. Yine öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılabacağı gibi bazı öğretmenler kullandıkları materyalleri elde ederken ekonomik olarak, zaman gibi problemlerle karşılaşırken, bazıları ise okul, öğretmen, öğrenci ve veliden kaynaklanan problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 4.9. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre mi yoksa öğrenciye göre mi hazırlıyorsunuz”? Sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Kime göre hazırlıyorsunuz</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Öğrenciye göre hazırlıyorum	13	81,25
Hem kendime hem öğrenciye göre hazırlıyorum	3	18,75
Kendime göre hazırlıyorum	0	0
Toplam	16	100

Tablo 4.9.’da görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %81,25’i “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre mi yoksa öğrenciye göre mi hazırlıyorsunuz?” sorusuna “öğrenciye göre hazırlıyorum” cevabını verirken, %18,25’i “hem kendime hem öğrenciye göre hazırlıyorum” cevabını vermiştir. Bu soruya “kendime göre hazırlıyorum” cevabını veren hiç kimse olmamıştır.

Tablo 4.10. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre veya öğrenciye göre hazırlarken karşılaştığınız problemler var mıdır”? sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

Karşılaştığınız problem var mı	<i>f</i>	%
Evet	10	62,5
Hayır	6	37,5
Toplam	16	100

Tablo 4.10.’da “Bu konuda karşılaştığınız problemler var mıdır? soruna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır. Bu bilgilere göre çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %62,5’i materyalleri “kendilerine göre mi” yoksa “öğrenciye göre mi” hazırlama konusunda problem yaşadığını söylerken, %37,5’i bu konuda herhangi bir problem yaşamadığını ifade etmişlerdir.

“Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandığınız materyalleri kendinize göre mi yoksa öğrenciye göre mi hazırlıyorsunuz? Bu konuda karşılaştığınız problemler var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusuyla ilgili olarak öğretmenlerden:

Ö8; “Sadece kendimize göre de desek, sadece öğrenciye göre de desek yanlış söylemiş oluruz. Her ikisine de. Öncelikle biz materyali kullanabilecek miyiz veya ulaşabilecek miyiz? Ulaştıktan sonra öğrenciye indirgeyebilecek miyiz? Bundan dolayı sadece kendimize göre de desek, öğrenciye göre de desek yanlış söylemiş oluruz. Örneğin öğrenciye aile içi demokrasiyi anlatırken sıkıntı yaşanabiliyor. Somut bir örnek vereyim: Maddelerin katıdan sıvıya geçişini rahat bir şekilde öğrenciye anlatabiliyoruz. Ama demokrasi gibi soyut kavramlar olunca sıkıntı yaşayabiliyoruz” açıklamasını yaparken, Ö13; “Öğrenciye göre hazırlıyoruz. Öğrenciye göre hazırlamalı zaten. Bu konuda öğrenciler arasında seviye farklılıklarının olması bu materyalleri kullanma esnasında bizi zor durumda bırakabiliyor” demiş, Ö14 ise; “Öğrenciye göre hazırlamayı daha doğru buluyorum. Materyali hazırlarken kazanımlara uygunluğuna dikkat ediyorum. Bazen kazanımlara uygun materyal hazırlamada veya satın almada problem yaşıyorum” ifadesini kullanmıştır.

Tablo 4.9., 4.10 ve öğretmenlerin kendi ifadelerinden, öğretmenlerin genelinin materyali hazırlarken öğrenciye göre olmasına, öğrenci seviyesine uygunluğuna veya öğrencinin rahat kullanabileceği şekilde olmasına dikkat ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin bu konuda öğrencilerin bireysel farklılıklarından kaynaklanan veya uygun materyal bulamama gibi problemlerle karşılaştıkları görülmektedir.

Tablo 4.11. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi kazanımlarda materyale ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Kazanım</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Tüm kazanımlarda	8	34,80
Soyut kavramlarda	4	17,40
Dünyamızı tanıyalım	3	13
Vücudumuzu tanıyalım	2	8,70
Türkiye’nin fiziki ve coğrafi yapısı	1	4,35
Mevsimlerin oluşumu ve zaman	1	4,35
Şekil grafikleri	1	4,35
Okul ve çevreyle ilgili kazanımlar	1	4,35
Organlarımız	1	4,35
Duyularımız	1	4,35
Toplam	23	100

Tablo 4.11.’da görüldüğü gibi çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi kazanımlarda materyale ihtiyaç duyuyorsunuz?” sorusuna %34,80 oranında “tüm kazanımlarda” cevabını verirken, %17,40 oranında “soyut kavramlarda” ve %13 oranında ise “dünyamızı tanıyalım” cevabını vermiştir.

Bu konuda bazı öğretmenlerin görüşleri:

Ö2; “Daha çok soyut kavramları somutlaştırmak için materyale ihtiyaç duyuyoruz. Nedir bu soyut kavramlar: mesela tarih veya matematiksel verilere dayalı olan kavramlar. Bunları somutlaştırmak için materyale ihtiyaç duyuyoruz.” Ö11; “Bütün kazanımlarda materyalleri kullanıyoruz.” Ö15; “İlkokul öğrencileri somut

işlemler döneminde oldukları için bütün konularda genelde materyal gerekiyor. Öğrencilerin konuları gerçek hayatla ilişkilendirebilmesi için materyal gerekiyor” şeklinde olmuştur.

Tablo 4.12. “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımına ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna verilen cevapların frekans ve yüzde değerleri

<i>Zaman</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
10-15 dakika	3	18,75
20 dakika	6	37,50
20-25 dakika	3	18,75
25-30- dakika	3	18,75
40 dakika	1	6,25
Toplam	16	100

Tablo 4.12.’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %37,5’i “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımına ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna “20 dakika” derken, %18,75’i “10-15 dakika”, %18,75’i “20-25 dakika”, %18,75’i “25-30 dakika” ve %6,25’i ise “40 dakika” cevabını vermişlerdir. Yine tablodan anlaşılabacağı gibi öğretmenlerin genelinin materyal kullanımına yaklaşık 20 dakika ayırdıkları görülmektedir.

Çalışmaya katılan sınıf öğretmenlerinden bazıları “Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımına ne kadar zaman ayırıyorsunuz?” sorusuna yönelik net bir ifade kullanamayacaklarını belirtirken, bazı öğretmenlerin ifadeleri ise şu şekilde olmuştur:

Ö3; “Konunun içeriğine göre bu süre değişiyor. Genelde bir ders saatinin üçte biri, yani 40 dakikalık bir dersin 15 dakikasını materyal kullanımına ayırıyorum diyebilirim” cevabını verirken, Ö5; “Hayat Bilgisi dersinde materyal kullanımı bir ders saatinin hemen hemen yarısını işgal ediyor. Çocuklarla bire bir iletişim kurmak gibi özel durumlar olmadıkça genel olarak konu anlatımında ve konunun değerlendirilmesinde sürekli materyallerden yararlanıyoruz. Materyaller 40 dakikalık dersin 20-25 dakikasını, yeri geliyor 30 dakikasını alıyor” cevabını vermiş,

Ö16 ise; “İşlediğimiz kazanıma göre bu süre değişiyor. Genellikle zamanın yarısını materyal kullanımına ayırıyoruz. Az önce de bahsettiğimiz gibi konunun soyut ve somut oluşuna göre kullandığımız materyal de değişiyor. Örneğin somut bir konu olduğunda öğrencilerin anlaması daha kolay oluyor ve 40 dakikalık bir derste 10-15 dakikalık materyal kullanımı yetiyor, ancak soyut bir konu, soyut bir kazanım olduğunda bunu anlatırken daha fazla görsel-işitsel materyal kullanmamız gerekiyor” ifadesini kullanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmenlerin Görüşlerine yönelik araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar ve beraberinde geliştirilen bir takım öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Bu araştırmada Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Materyal Kullanımına İlişkin sorular sınıf öğretmenleri tarafından belirlenen kriterlere göre cevaplanmış ve bu cevaplar araştırmacı tarafından betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar ve öneriler aşağıda ifade edilmiştir.

Bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal olarak resim aracını, afiş ve poster, zaman ve tarih şeridini ve projeksiyon cihazını “genellikle” kullandıkları sonucuna varılırken, harita ve küreyi de “ara sıra” kullandıkları görülmektedir. Bunların yanı sıra tepegözü, slayt makinesini ve akıllı tahtayı ise pek kullanmadıkları görülmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bazıları kullandıkları materyallerin yeterli olduğunu belirtirken, bazıları ise yeterli olmadığını, zaman zaman bu materyallerden başka öğretim materyallerine de ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımının etkililiğine inandığı, kullanılan materyallerin dersi anlamayı kolaylaştırdığı ve derse odaklanmayı artırdığı ifadesini en fazla kullandıkları görülmektedir. Bu sonuç Fidan (2008)’ın yapmış olduğu “İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmanın “İlköğretim öğretmenlerinin görüşüne göre derslerde araç gereç kullanmak hem öğretmen açısından hem de öğrenciler açısından oldukça yararlı sonuçlar doğurmaktadır. Öğretmenlerin araç gereçlere yönelik tutumlarının olumlu olduğu görülmektedir ve öğretmenler araç gereç kullanımının önemini bilmektedirler” bulguları ile paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra kullanılan bu materyallerin görselliği sağlama, akılda kalıcılığı artırma, öğrenciyi

aktif hale getirme, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi sağlama ve dikkat çekme gibi etkilerinin de olduğu görülmektedir. Bu bulgular da yine Fidan (2008)'in yapmış olduğu “İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmanın “Araç gereçle yapılan öğretimin, çocuklarda kalıcı öğrenmeyi sağladığı, öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığı, onların eğlenerek öğrenmelerini sağladığı, aktif katılım sağladığı, öğrenilen bilgilerin günlük hayata transferinin olduğu yönünde görüşlerini belirtmişlerdir” bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, Hayat Bilgisi dersi öğretiminde sınıf öğretmenlerinin en fazla kullandıkları materyal küre olarak görülürken, en az grafiklerden yararlandıkları görülmektedir. Bunlardan başka öğretmenler Hayat Bilgisi dersinde akıllı tahta, haritalar, mevsim şeridi, afiş ve posterler, Atatürk köşesi, ünite köşesi, tarih şeridi, insan maketi, panolar, ders kitapları, resimler, projeksiyon cihazı, ek kaynaklar gibi materyalleri de kullandıkları, ayrıca kendi hazırladıkları materyallerden de yararlandıkları görülmektedir. Öğretmenlerin genellikle hazır materyaller kullandıkları görülmektedir. Bu da Karaca (2011)'nin “İlköğretim Öğretmenleri Derslerinde Ne Tür Öğretim Araç ve Gereçleri Kullanmaktadırlar” adlı çalışmasının “Çalışma sonuçlarına bakıldığında, öğretmenlerin yarısından fazlasının yeni öğretim materyalleri geliştirmek yerine, genelde hazır materyalleri kullanmayı tercih ettikleri görülmüştür” bulguları ile bu araştırma bulguları arasında paralellik olduğunu göstermektedir.

Sınıf öğretmenlerinin bazıları kullandıkları materyallerin yeterli olduğunu belirtirken, bazıları ise yeterli olmadığını, zaman zaman bu materyallerden başka öğretim materyallerine de ihtiyaç duyduklarını ifade etmektedirler. Bu da Ergani (2010)'nin yapmış olduğu “İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Yöntem Ve Teknikleri İle Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı araştırma çalışmasının “Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılan materyallerin kullanılma durumlarına ilişkin sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin derslerinde en fazla resim aracını en az ise akıllı tahtayı kullandıkları bununla birlikte kullanmakta oldukları materyallerden başka materyallere ihtiyaç duydukları görülmektedir.” bulguları ile paralellik göstermektedir.

Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallere araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin bazıları kolay ulaşabildiklerini söylerken, bazıları ise kolay

ulaşamadıklarını, bir kısmı ise bu materyallerin bazılarının kolay ulaşılabilir nitelikte olduğunu dile getirmişlerdir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullandıkları materyalleri kırtasiyelerden elde ederken, bir kısmının kendisinin hazırladığı, bir kısmının internetten yararlandığı, bir kısmının ise okul imkânlarından yararlandığı görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin yarısından fazlası materyal elde etmede problem yaşadığını ifade ederken, bazılarının problem yaşamadığı, az bir kısmının ise kısmen problem yaşadığı görülmektedir. Bu sonuç ise Avcıoğlu (2012)'nin yapmış olduğu “Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasının “Araştırmada öğretmenler, derslerde çeşitli araç-gereçlere gereksinim duydukları, gereksinim duydukları araç gerece belli oranlarda sahip oldukları, ihtiyaç duydukları araç-gereç temininde sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir” sonucu ile paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin hiç biri Hayat Bilgisi öğretiminde kullandıkları materyalleri kendisine göre hazırlamazken, genelinin bu materyalleri öğrenciye göre hazırladığı, az bir kısmının ise hem kendisine göre hem de öğrenciye göre hazırladığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu konuda ise sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlasının problem yaşadığı, bir kısmının ise problem yaşamadığı görülmektedir.

Yapılan bu araştırma bulgularına göre Hayat Bilgisi dersi öğretiminde sınıf öğretmenlerinin bazılarının tüm kazanımlarda, bazılarının sadece soyut kavramlarda, bazılarının ise dünyamızı tanıyalım konusuyla ilgili kazanımlarda materyale ihtiyaç duydukları görülmektedir. Bu bulgular da Taşkın ve Tokgöz (2015)'ün yapmış olduğu “Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Materyal Kullanımlarının Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi” adlı çalışmasının “öğretmen adayları öğretmenlerin genellikle anlattıkları konuyu somut hale getirebilmek için materyal kullandıklarını ifade etmiştir” bulguları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin genelinin Hayat Bilgisi dersi öğretiminde materyal kullanımına bir ders saatinin yarısını ayırdıkları görülürken, çok az bir kısmının bir ders saatinin tamamını materyal kullanımına ayırdığı

görülmektedir. Ayrıca araştırmaya göre materyal kullanmadan ders işleyen öğretmen bulunmamaktadır.

Avcıoğlu (2012) “Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmada öğretmenlerin, derslerin öğretiminde araç-gereç ve materyallere ihtiyaç duyduklarını, bu araç-gereç ve materyallerin bazılarına sahip olduklarını ve materyal temini konusunda problem yaşadıklarını ifade etmiştir. Ayrıca, “öğretmenler derslerde araç-gereç kullanımının; görsel açıdan eğitimi desteklediğini, konuları somutlaştırdığını, yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân sağladığını, öğrencilerin dikkatlerini çektiğinden derslere ilgi ve dikkat uyandırdığını ve aktif katılımlarını sağladığını, çocukların daha az sıkıldığını ve buna bağlı olarak problem davranışların oluşmasını önlediğini, öğrenmeyi kolay ve zevkli hale getirdiğini, öğrenci başarısını artırdığını, öğrenmelerin daha kalıcı ve uzun süreli olmasını sağladığını ve öğretmenin yükünü oldukça hafiflettiğini belirtmişlerdir” sonucuna varmıştır. Avcıoğlu (2012)’nin bu bulguları ile Hayat Bilgisi Dersi Öğretiminde Kullanılan Materyallere İlişkin Öğretmen Görüşlerinin araştırıldığı bu araştırmanın “öğretmenlerin materyal temini konusunda problem yaşadıkları, araç-gereç kullanımının; konuları somutlaştırdığı, öğrenmeyi kolay ve zevkli hale getirdiği” bulguları arasında benzerlik bulunmaktadır.

5.2. Öneriler

1. Sınıf öğretmenlerine yönelik materyal tasarımı ve kullanımı konusunda hizmet içi eğitim verilebilir.
2. Öğretimde genellikle klasik materyaller kullanılmaktadır. Öğretmenler Milli Eğitim Bakanlığı’nın Materyal Geliştirme Birimiyle iletişime geçerek klasik materyallerin yanı sıra teknolojik materyaller de sağlayabilir.
3. Üniversitelerin Eğitim Fakültesi’nde öğrenim gören ve öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme dersi alan öğrenciler, bu derslerinde farklı materyaller tasarlayıp yapmaktadırlar. Materyal tasarımı ve yapımı konusunda Eğitim Fakülteleri ile işbirliği yapılarak, bu fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin farklı tasarımlarından yararlanılabilir.
4. Bu çalışma Gaziantep ilindeki okullarda yapılmıştır. Araştırmanın diğer illerde de yapılması bulguların genellenebilirliğine katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Acun, İ., Akengin, H., Ata, B., Baysal, N.Z., Demircioğlu, İ., Doğanay, A., Gültekin, M., Kabapınar, Y., Karabağ, G., Tekindal, S., Yanpar, T., Yaşar, Ş., Yel, S., (2006). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Adıgüzel, A., (2010) *İlköğretim Okullarında Öğretim Teknolojilerinin Durumu Ve Sınıf Öğretmenlerinin Bu Teknolojileri Kullanma Düzeyleri*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 15: 1-17.

Akaydın, B.B., Kaya, S., (2015) *Türkiye’de İlkokul Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Alanında Yapılan Ve Ulusal İndeksli Dergilerde Yayınlanan Araştırmalara Yönelik Bir İnceleme*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (M. K. U. Journal of Social Sciences Institute) 30: 251-264.

Akınoğlu, O., Cin, M., Demircioğlu, İ., Doğanay, A., Kabapınar, Y., Şahin, T., Tekindal, S., (2002). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Akman, Y., Erden M., (2012). *Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretme)*, Ankara, Arkadaş Yayınları.

Avcioğlu, H. (2012) *Zihin Engelliler Sınıf Öğretmenlerinin Araç-Gereç Kullanımına İlişkin Görüşleri*, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Zihin Engelliler Öğretmenliği, (*International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*) 1:2.

Aydemir, (2012) *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğretim Araç-Gereçleri Kullanım Düzeyleri*, CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (36): 163-182.

Bayram, S., (2006) *İlköğretimde Materyal Kullanımı Seçimi ve Geliştirilmesi*, İstanbul, MORPA Kültür Yayınları Ltd. Ş.

Baysal, E.D., (2008). 2005 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki Öğrenci Etkinliklerine Yönelik Öğretmen Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Belet, Ş.D., (1999) İlköğretim Kurumlarında Uygulanan Hayat Bilgisi Programının Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Binbaşoğlu, C., (2003). *Eğitim ve Öğretim Üzerine Yazılar*, Ankara, Nobel Yayınları.

Budak, Ç., (2010) Türkiye’de İlkokul Programları Ve Yabancı Uzmanların İlkokul Programlarına Olan Etkisi (1923–1960), (Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Büyükoztürk, Ş., Çakmak E., Akgün, Ö., Karadeniz Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (19. Baskı) Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Çalık, T., (2006) “Eğitimle İlgili Bazı Temel Kavramlar”, Leyla Küçükahmet (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss 14-15), Ankara, Nobel Yayınları.

Çalışoğlu, (2015) *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Tasarımı Dersine İlişkin Görüşleri*, İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi, *Current Resorch in Education* 1 (1):23-32.

Çelikkaya, H., (2010). Eğitim Bilimlerine Giriş Eğitimcilik ve Öğretmenlik, (5. Baskı) Ankara, Nobel Yayınları.

Demir, S., (2007). İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Dersi Programının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi Kayseri İli Örneği, (Doktora Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Demirel, Ö., Kaya, Z., “Eğitimle İlgili Temel Kavramlar”, Özcan Demirel-Zeki Kaya (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (s. 17), Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Dündar, Ş., (2002) *İlköğretim Okullarında Hayat Bilgisi Programlarının Tarihsel Gelişimi*, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, (2) 1: 11-18.

Ergani, K., (2010) İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Yöntem ve Teknikleri İle Materyal Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri, (Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Erkan, B., Kaplan, Z., Topan, B., (2013) *Sınıf İçi Öğretimde Materyal Kullanımının Etkililik Düzeyi: Bir Meta-Analiz Çalışması*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice) 13(3): 1629-1644 Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları İletişim Hizmetleri Tic. Ltd. Şti.

Fidan, N. K., (2008) *İlköğretimde Araç Gereç Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Afyonkocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1): 48-61.

Gözütok, F. D., (2003), *Türkiye’de Program Geliştirme Çalışmaları*, Milli Eğitim Dergisi, 160.

Gutok, G., (2001). *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar*, (Çev: Nesrin Kale), Ankara, Ütopya Yayınları.

Gündüz, Ş., Odabaşı F., (2004) *Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi*, The Turkish Online Journal of Educational Technology, TOJET January 2004 ISSN: 1303-6521 volume 3 Issue 1 Article 7.

Halis, İ., Koç, M., Sünbül, A.M., Yıldız, R., (2004) *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Konya, Atlas Kitapevi.

İşman, A., (2003) *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, İstanbul, Değişim Yayınları.

Kabapınar, Y., (2007). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara, Maya Akademi Yayın Dağıtım Eğitim Danışmanlık.

Kale, M., (2007) “Eğitimin Temel Kavramları”, Emin Karip (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*, (s. 5), Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Karaca, F., (2011) *İlköğretim Öğretmenleri Derslerinde Ne Tür Öğretim Araç Ve Gereçleri Kullanmaktadırlar?*, Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 32: 131-148.

Kaya, Z., (2006) *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme*, (2. Baskı) Ankara, Pegem Akademi Yayınları.

Kayalar, D., (2007). İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Programının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Değerlendirilmesi Kars İli Örneği, (Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

MEB.(1998). “İlköğretim Okulu Hayat Bilgisi Programı”. Tebliğler Dergisi (2484)

MEB. (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara.

Senemoğlu, N., (2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, Ankara, Gazi Kitapevi Tic. Ltd. Şti.

Sönmez, V., (1998). *Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Ankara, Anı Yayınları.

Şimşek, H., Yıldırım, A., (2013) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (9.Genişletilmiş Baskı) Ankara, Seçkin Yayıncılık.

Tezcan, M., (1985) *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Tokgöz, İ.A., Taşkın, Ç.Ş., (2015), Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme-Öğretme Sürecinde Materyal Kullanımlarının Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi, Ege Eğitim Dergisi 2: 422-440.

Türkoğlu, A., (2005). *109 Soruda Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, İstanbul, Kare Yayınları.

Uçar, M., (1999). İlköğretimde Ders Araç ve Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 3: 195-207.

Uğur, T., (2006) 2005 İlköğretim 1., 2. ve 3. Sınıflar Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri Uşak İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi), Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Uşun, S., (2006) *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, Ankara, Nobel Yayınları.

Yanpar, T., (2005) *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Ankara, Anı Yayınları.

Yıldırım, A., (2011) Hayat Bilgisi Dersinin Öğrencileri Fen Öğrenmeye Hazırlamadaki Etkisinin Öğretmen Düşüncelerine Göre Değerlendirilmesi Afyonkarahisar İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Yıldırım, G.,(2015) İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Yükseköğretim Kurulu - YÖK (2016). Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> Erişim Tarihi: 13.01.2016.

EKLER

EK 1: Anket Maddeleri

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz 1 ☐ Bay 2 ☐ Bayan

Hizmet Süreniz (Lütfen belirtiniz):

Yaşınız (Lütfen belirtiniz):

Mezun Olduğunuz Okul

1 ☐ Yüksek Lisans - Doktora

2 ☐ Eğitim Fakültesi

3 ☐ İki Yıllık Eğitim Enstitüsü

4 ☐ İlk öğretmen Okulu

5 ☐ Eğitim Yüksek Okulu

6 ☐ Diğer:.....

Açıklama: Ankette yer alan ifadeler arasında doğru ya da yanlış yoktur. Lütfen aşağıdaki ifade ve soruları dikkatle okuyarak, her ifadenin sizin durumunuzu yansıtmaya derecesini karşısındaki seçeneklerden uygun olanı işaretleyerek belirtiniz. Sizden her ifadeyi (maddeyi) cevaplarken sizin duygu ve düşüncelerimizi yansıtmaya özen göstermesi beklenmektedir. Burada önemli olan sizin görüşlerinizdir. Yapacağımız işaretlemlerde göstereceğimiz samimiyet ölçme aracının başarısını yükseltecek olup araştırmanın amaçları dışında kullanılmayacaktır.

Lütfen; aşağıda yer alan ankete ilişkin bölümlerdeki ifadelere ne düzeyde katılıp katılmadığınızı, ifadelerin karşılarında yer alan ölçekte size en uygun gelen seçeneğin üzerine çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz.

ÖLÇEK

- 1- Hiç
- 2- Çok Az
- 3- Ara sıra
- 4- Genellikle
- 5- Her zaman

ANKET MADDELERİ

	1	2	3	4	5
1- Hayat Bilgisi öğretiminde haritayı hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
2- Hayat Bilgisi öğretiminde küreyi hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
3- Hayat Bilgisi öğretiminde resim aracını hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
4- Hayat Bilgisi öğretiminde afiş ve posterini hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
5- Hayat Bilgisi öğretiminde zaman ve tarih şeridini hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
6- Hayat Bilgisi öğretiminde tepegözü hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
7- Hayat Bilgisi öğretiminde projeksiyonu hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
8- Hayat Bilgisi öğretiminde slâyt makinesini hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
9- Hayat Bilgisi öğretiminde akıllı tahtayı hangi sıklıkla kullanıyorsunuz?	☐	☐	☐	☐	☐
10- Sizce kullanmış olduğunuz araç ve gereçler yeterli mi?	☐	☐	☐	☐	☐
11- Kullanmış olduğunuz araç ve gereçlerden başka öğretim araç ve gereçlerine gereksinim duyuyor musunuz?	☐	☐	☐	☐	☐

EK 2: Görüşme Maddeleri

1. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde kullanılan materyallerin öğrencilerin derse odaklanmasına etkileri nelerdir?
2. Hayat Bilgisi dersi öğretiminde hangi materyallerden yararlanıyorsunuz? Bu materyaller yeterli midir? Açıklayınız.
3. Hayat Bilgisi dersinde kullandığınız materyaller kolay ulaşılabilir nitelikte midir?
4. Hayat Bilgisi dersinde kullandığınız materyalleri nerelerden elde ediyorsunuz? Bu materyalleri elde etmede herhangi bir problem yaşıyor musunuz? (Ekonomik olarak, zaman gibi.)
5. Hayat Bilgisi dersinde kullandığınız materyalleri kendinize göre mi yoksa öğrenciye göre mi hazırlıyorsunuz? Bu konuda karşılaştığınız problemler var mıdır? Varsa nelerdir?
6. Hayat bilgisi dersi öğretiminde hangi kazanımlarda materyale ihtiyaç duyuyorsunuz?
7. Hayat Bilgisi dersinde materyal kullanımına ne kadar zaman ayırıyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Memet ŞAHAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Kilis 01/02/1985
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü 2005-2009
Yüksek Lisans Öğrenimi	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	Milli Eğitim Bakanlığı Sınıf Öğretmenliği 2009 - Halen
İletişim	
E-posta Adresi	msahan0179@hotmail.com
Mezuniyet Tarihi	
17/05/2017	